

ОВИД

HORIZONTE

№ 6(59).

Рік 1954 Año

Año VI.

З М І С Т :

Ю. К. — Броди
П. Карпенко-Криниця — Путь вірних
Ю. Шерех — Українська еміграція, література
Ст. Килимник — Історична постать
Богдана Хмельницького
О. Керч — о. Северин Сапрун
Ю. Тис — Pro patriae libertate
пй — Зустріч українських мистців
Книжки та журнали.

БРОДИ

Десять років минуло від бою під Бродами. Така відстань часу вимагає від нас особливо святочно вшанувати пам'ять загиблих товаришів зброї. Є вона теж відповідним часом для того, щоб спокійно вже, без особистих і гурткових пристрастей оцінити бій під Бродами як чин з'єднаного мужнього спротиву Москві; чин, що маніфестує абсолютну політично-національну зрілість генерації другої третини ХХ. віку, всупереч змові проти ідеї незалежної Української Держави, змові, яка існувала впродовж політичних і воєнних подій останніх десятиліть серед воюючих імперій.

Скажемо собі відкрито: змова проти України існує і нині. Для цілого світу є байдужою доля українського народу і питання його існування. Маємо враження, що маніфестації свободи стосуються, може, до далекосхідних азійських народів, може, до африканських колоній, але не до України! Нинішні потуги цікавляться, чи ми є вигідним об'єктом їхніх політичних і господарських спекуляцій нині в червоній, а завтра, може, в великій білій Росії.

Наша віра, наша безкомпромісова постава, і наша приязнь на полях боїв і поза ними не заспокоює їх, а навпаки тривожить. Тим пояснюємо мовчанку про кладовища У. Д., про УПА, про збройний виклик Москві. Ми маємо бути тільки об'єктом в калькуляціях нинішніх потуг.

В такому аспекті, 300 років неволі, політична і матеріальна мізерія ХХ віку і потужні боеві засоби світу можуть викликати враження, що справа волі нашого народу стала кінцевою трагедією нашого існування.

Може, й було б так, якщо б у нас самих не існували сили куди могутніші від панцерних дивізій, атомових батарей і сотень піхотних дивізій.

Це наша віра у здійснимість української ідеї, в життя чисте і в божеську правду. Вона освітлює наш історичний шлях і кермує нашими вчинками. Вона дозволяє нам бачити нашу українську дійсність такою, якою вона буде завтра. Вона дозволяє нам бачити злочинну ідеологію Москви з її нечистими пароллями брехні і підступу, та кволу поставу Заходу, без пристрастей, і без віри в себе.

Ця наша внутрішня сила духа дає нам пізнати велику правду:

Існування і особовість українського народу ніким не є zagrożене, тільки нами самими!

Не грізними є спекуляції потуг, доки ми самі бачимо контури нашої України, тверді і сповнені життям, багатогранно світлі. Не зламають нас ніякі трагедії, програні бої, катастрофи і національні кризи. З них ми, сперті на наші духові сили, вийдемо ще більш мужніми із ще глибшою вірою в післанництво національного існування народу.

Бій під Бродами.

Мал. Б. Крюкова

Петро Карпенко-Криниця

Путь вірних

На грані смерті й благ життя звабливих
Іх душ багаття сліпить кожен зір,
Бо їхній світ — предикі шторми й зливи
В юдолі зна й облуд тупих шальвір.

Немає й є вони, безстрашні, всюди —
Солдати волі, краю вірна рать:
В заглиб'ях шанців, міст і сіл спорудах...
А скрізь, де треба — стежі їх стоять.

Коли ж лунає крок — прямий і віщий
На брукх площ, ховських-проходах брам —
Зухвалий день, що снить про грози й хвищі,
Ім б'є чолом, як раб своїм панам.

В них щастя зблиск, мов знадла синь оази,
Мов сонця скрес — цвіте в бездоньочах...
Іх зброя все: пістоль, рушниця, м'язи...
Святих змагань жорстокість — їхній шлях.

Вочи, грудьми рвучи сплетіння хачів,
Ідуть плече-в-плече, і кожну мить
Готов з них кожен в чорну ринуть пашу,
Щоб власним тілом звіра задушить.

Для них, що завжди й скрізь на все готові,
Що бачать путь в безпутті злих завій,
Немає слова "відступ" значна в мові —
Тверда їх мова і наказ твердий!

Такими йдуть вони, суворі й добрі —
Нового дня, нових відслон пролог.
Пливе назустріч їм шарлатний обрій,
А з ними блиск мечів, і з ними — Бог.

Національні нещастя 300-літньої неволі це етапи життєвої проби української нації, які хоронять нашу субстанцію перед знищенням. Ми бачили московську державу над Чорним Морем у ХVIII столітті, і московські когорти в Італії і Франції сто п'ятдесят років тому. В той час, тим, хто тривожився безчинністю народу, говорив Сковорода: "Спить народ? Хай спить. Кожний сон пробудний!"

Ми були свідками революції і величного воскресіння української держави. Це збудився народ і взяв зброю в руки. Ще раз Москва заволоділа землями і ще раз стала світовою потугою.

Але чи не є це останній спалах свічки, яка має погаснути? На наших же очах кам'яніє революція в московському терорі. З прапору соціальної революції залишилася червона ганчірка пропаганди, а з московського пролетаріату — став новітній партійний вельможа. Віджила ще раз московська імперія кривавих

царів. Імперія матерії, гонена терором, концтаборами і смертю. Нових деспотів опанував жах. Сповнені злочини спотворили їхні обличчя, і вони, наче дикі звірі, загнані в кут, сіють жах, щоб втишити свій власний, щоб з-перед своїх безсонних ночей усунути марево шибениці. Це Москва боїться спротиву, остаточного спротиву українського народу. Тому святкування 300-ліття неволі наказане Москвою, тому винищення пам'яті Конотопу, Круті і Бродів.

Бій під Бродами не був епохальним боем світової історії. Не були ними ні Круті, ні Базар. Але обличчя світу міняють часто не тільки епохальні події. Приїзд Леніна в заплomboваному вагоні означав мільйони замучених в Україні. Круті, де згинulo три сотні юнаків, дали нам величну картину непоборного духа нації. Вони дали силу новій генерації, що створила для майбутніх поколінь легенду Бродів. Ця генерація другої світової війни своєю бжевою жертвою не дозволила, щоб майбутні покоління говорили про нас те, що висловив поет:

Прогаяли великі дні

Скалічені й маленькі люди.

Заслинили у ганьбу й бруд

Велику віру — й на руїнах

Отарою мандрує люд,

Що мав зродити Україну! (Є. Маланюк)

Ні! Генерація новітніх українців великої віри не зрадила. За нами є Тернопіль, Гута Паннячка і Броди. За нами є бої на землях інших народів, бо український спротив Москві існує всюди і завжди там, де є українці: бої в Банській Бистриці, під Фельдбахом і /Ляйхенбергом. За нами є бої Української Повстанської Армії! Ця постава народу дає нам певність, що мужній безкомпромісовий шлях доведе нас до остаточного тріумфу на руїнах московської імперії.

Ю. К.

Юрій ШЕРЕХ

Українська еміграційна література

(Закінчення*)

Незмірно менше місце в українській еміграційній літературі мали твори заперечно-критичного характеру, твори, спрямовані на розвінчання тих чи тих явищ. В осередку уваги стояло весь час позитивне, шукання позитивних ідеалів, позитивних героїв, позитивних типів. Це поза всяким сумнівом можна вважати за ознаку духового здоров'я нашого письменства, яке здавна в протилежність російському відзначалося більше нахилом до ствердження справжніх цінностей, ніж до негатиї й висміювання злим сміхом. Однак і ділянка нищівної критики-сатири представлена в літературі повоєнних років. Тут варті згадки передусім прізвища Степана Риндика, Юрія Косача і Олександра Смотрича. Повість С. Риндика “Пшениця” (досі в рукописі), — гостра, хоч і не зла сатира на емігрантських “людей повітря”, що живуть фантастичними проектами і торгують нічим. Далеко злішою сатирою є п'єса Юрія Косача “Ордер” (в рукописі; йшла на сцені театру під проводом Вол. Блавацького), яка є безпощадним ляпасом по всьому пристосуванському, безпринциповому й готовому на череві плазувати, служити кожному новому “господареві”. Правда, формально письменник переніс дію в роки війни, але фактично весь його типаж — чисто еміграційний, тому ми і дозволяємо собі розглядати твір як сатиру на еміграцію.

Оповідання О. Смотрича (“Сволочовський дом” у збірці новель “Ночі” і збірка новель “Вони не живуть більше”) уже виходить за межі сатири. Це свого роду клінічні спостереження над виродженням обивателя в советській системі, але не тільки в ній. З хірургічною безпощадністю і суворою точністю автор розкриває в душах своїх персонажів риси збочення, отваринення, звиродіння. Епіграфом до цих оповідань могла б бути Тичина фраза: “Як страшно! Людське серце до краю обідніло”. Своєю жорстокістю і браком хоч би іскри доброзичливого гумору ці оповідання навіть ніби виходять поза традиції української літератури, ціховані зокрема іменами Котляревського й Гоголя.

Тут до речі згадати також про гумористичну ділянку нашої літератури. Вона не виділила за повоєнні роки помітних осягів. Гумористично-сатиричні журнали, не виключаючи й кращого з них, — “Ліса Микиту”, редактованого Едвардом Козаком і блисучого в ілюстративній частині, — не відзначалися дотепністю і оригінальністю текстів. Книжка фейлетонів Івана Керницького “Циганськими дорогами” має свій стиль, сказати б так, пастелевого, прим'якшеного гумору, але їй бракує узагальнення, вона надто злободенно-таборова. Остання риса стосується і до ревії І. Алексєвича, писаних для Театру-студії Юсипа Гірянжа, в яких, правда, авторові, надто з допомогою акторського хисту Й. Гірянжа, вдалося створити теплими й лагідними фарбами образ хитрого й мрійливого “малороса” Мамаєва, яким він виглядає в своєму еміграційному перевтіленні. Погайнівському пуантований і колючий гумор виявився в своїх поезіях Ганна Черінь (Збірка “Крещендо”). Більше, ніж інші гумористичні жанри, розвинулася літературна пародія, що зв'язане з літературною дискусією і є свідчен-

ням того, що література справді в ці роки повертала до себе увагу й говорила нове слово, — бож пародія ніколи не буває активною й цікавою в роки літературного застою і відставання літератури від інших ділянок культурного життя. З-поміж численних пародій і літературних фейлетонів виділяються пародії Теока (“Карикатури з літератури”), а особливо Л. де-Маріні (в збірці “Буря в МУРі”). Якщо першим часто можна закинути вульгарність і примітивність, висунення на перший план моментів біографічного, а не літературного характеру, то пародії Л. де-Маріні виявляють подивугідне вміння схоплювати особливості стилю різних письменників, а через відтворення цих особливостей — уміння показати якісь важливі грані особистості пародійованого письменника. Поскілки мова йде вже про віршові форми гумору, то не можна не відзначити культурного й талановитого лірика-гумориста Порфирія Горотака — під цим вигаданим персонажем ховалася група авторів, передусім Юрій Клен і Леонід Мосендз.

Короткий і схематичний перегляд української еміграційної прози повоєнних років, як він тут поданий, дозволяє твердити, що наша література в ці роки осягла провідну роль в духовому житті суспільства. Гострота нападків на літературу є нічим іншим, як потвердженням цього факту. Коли поглянути тепер на нашу прозу і драматургію з погляду мистецьки-стилевого, то треба буде прийти до висновку, що і тут вона не тільки не перебувала в стані застою, а навпаки, виявила цікаві риси розвитку, з одного боку, йдучи в річищі розвитку європейської літератури взагалі, а з другого, плекаючи, а почасти відновляючи традиції національної літератури.

У той час, як дехто з письменників дотримувався традиційної реалістично-побутової лінії нашого письменства, так само за давньою традицією переплітаючи ліричними партіями, — маємо тут на оці насамперед “Діти чумацького шляху” Докії Гуменної і “Війну” Федора Дудка, інші письменники розвивали традицію реалістичного роману в різних напрямках. Перехід від побутового роману до ідеологічно-соціального знаменує собою розвиток Уласа Самчука. Ще в “Юності Василя Шеремети” елементи побуту, може проти волі автора, явно переважають над моментами ідеологічного стазування героя твору — юнака і над моментами ідеологічних суперечностей і колізій. У “Ості” побут стає на своє місце: він поданий і тут дуже широко, часом з майже гомерівською повнотою й докладністю, але він тут уже тільки ілюстрація до ідеологічних суперечностей, до ідеологічних змагань. Характеристично, однак, що ця настанова на ідейність не збільнює характерів. Навпаки, в романі ідеї існують не самі в собі, а через конкретні характери, через зумовлену внутрішнім еством персонажів їх поведінку.

Ідеологічний роман будує і Володимир Виниченко (“Нова заповідь”, виданий спершу у французькому перекладі під назвою “Nouveau commandement”). Тут конфлікт комунізму й капіталізму і шукання третьої сили між ними розгорнені в широкіх, хоч часом наївних ідеологічно-політичних партіях, але самі ці партії вплетені в гостру схему напруженого сюжету авантюрно-кримінального роману. Схему пригодницького роману вдало використав, — хоч і не

таку ускладнену, — і Іван Багряний у своїх “Тигроловах”. Твори такої побудови знаменують збільшення в українських письменників інтересу до гостроти сюжету, що, як відомо, був завжди вразливим місцем української прози. З цього погляду сюди ж таки прилучаються і перші спроби писати прозою Юрія Клена (оповідання “Яблука” — “Літаври” 4-5, “Медальйон” — “Арка” 1947, 6 і особливо “Акація” “Нові дні” 13, 1951). Відмовляючися від усякої стилістичної орнаментики, такої типової для більшості прозових творів останніх десятиліть, почавши від часу імпресіонізму, будуючи фразу чітку і точну, Юрій Клен ніби повертає прозу до її первісної субстанції, — до оповіді про події в їх послідовності і зв'язку. Його проза нагадує своєю чіткістю, зосередженістю і економією зразки прози Вольтєра або Кляйста, і можна дуже пошкодувати, що передчасна смерть зупинила в самих початках діяльність письменника як прозаїка.

Той самий рух до дезорнаменталізації прози, до, коли можна так сказати, “опрощення” прози помітний і на творах Юрія Косача. Окремі ще типово орнаментальні твори в дусі характеристик для Косача в роки перед війною і під час війни (“Чудесна балка”, почасти “Запрошення на Цітеру” — “Заграва”, 4), видно, не задовольняють уже й самого автора, і він дедалі більше від них відходить. Досить порівняти його перший роман про Богдана Хмельницького “Рубікон Хмельницького”, виданий у роки війни, з повоєнним “Днем гніву”, щоб побачити, наскільки змужнів авторів стилю, економнішими стали засоби, сугестивнішим слово. Якщо раніше автор намагався впливати на читача мелодією цілих речень і ритмом розлогих уступів, то тепер він стає лапідарнішим і надає куди більшої ваги окремому слову, речі, пунктирові вражень. Хоч рештки старої орнаментальності ще виразні в багатьох місцях, однак загальний напрям розвитку визначений не менш промовисто.

В цьому русі до орудування лаконічними, але виразними штрихами, до ощадності слова і “колючого” ритму фрази й цілого твору письменникові стають у пригоді окремі засоби кіна, — мистецтва ХХ сторіччя, а також розроблена насамперед в американській літературі техніка “внутрішнього монологу”. Застосовані вже в “Ноктюрні б моль”, а особливо ощадно й доцільно в “Дні гніву” засоби кінових “напливів”, швидкого переміщення плянів і монтажу їх, перескоків дії, ефектів прожекторного, так би мовити, освітлення, яке дає змогу динамічно вихоплювати то одну, то другу частину цілоти, створюючи враження швидкого руху. — дозволяють говорити про те, що в той час, як одні письменники шукають динамізації нашої прози в засобах розбудови напруженого сюжету, інші хочуть прийти до подібних наслідків зміною методи наświetлювання фактів і подій. Наближення прози до кіносценарію помічається не в самого Юрія Косача. Може помірініше застосовані, але в принципі такі ж тенденції ми зустрінемо і в “Аркадієві Ярошеві” Гліба Східного, і в оповіданнях Олександра Смотрича.

Усе це — різні прояви нахилу до динамізації української прози, і те, що вони констатуються в різних письменників, не залежних один від одного, і при тому застосування їх варію-

(Продовження на 8-ій стор.)

*) Початок в “Овиді” чч. 3-4 і 5 — 1954 р.

LEY ORGANICA DE LOS MINISTERIOS

DENOMINACION DE LOS MINISTERIOS DEL PODER EJECUTIVO

"Artículo 1: — El despacho de los negocios de la Nación estará a cargo de los siguientes Ministerios Secretarías de Estado: I. Relaciones Exteriores y Culto; II. Interior y Justicia; III. Trabajo y Previsión; IV. Educación; V. Asistencia Social y Salud Pública; VI. Comunicaciones; VII. Obras Públicas; VIII. Transporte; IX. Hacienda; X. Agricultura y Ganadería; XI. Industria; XII. Comercio; XIII. Finanzas; XIV. Ejército; XV. Marina; XVI. Aeronáutica.

El número de Ministerios que hasta ahora era de 21, ha sido reducido pues, a 16. Se notan los siguientes cambios: los Ministerios del Interior y de Justicia han sido fusionados, al Ministerio de Salud Pública ha sido asignada la tarea de Asistencia Social; en lugar del

Ministerio de Industria y Comercio aparecen ahora dos Ministerios, o sea el de Industria y

ЗАКЛИК КОДУС-у

Минає другий рік від дня, коли на чужій землі спочило серце великого друга молоді, засновника КОДУС-у на чужині й довголітнього його голови проф. Зенона Кузеля. Щоб вшанувати пам'ять Покійного чином, якнайтісніше пов'язаним із його працею в ділянці допомоги українській молоді, на Загальних Зборах КОДУС-у 17 вересня 1952 р., з ініціативи представників вдячного своєму добродієві студентства, вирішено створити його Опікунові живий пам'ятник. Таким пам'ятником має бути стипендійний фонд для студентів, що вивчають українознавчі науки, ділянку, передовим представником якої був професор Кузеля. Сума, досі зібрана (220 дол.), недостатня. Тому президія КОДУС-у звертається в роковини смерті сл. п. Голови до широкого громадянства з нагадуванням: **будуємо живий пам'ятник професорові Кузелі! і закликає скласти пожертви на стипендійний фонд його імені.**

Пожертви надсилати на адресу КОДУС-у:
27, Rue des BAUES
Sarselles/F. et O. — FRANCE

el de Comercio. No figuran en la numeración del Artículo 1º los siguientes Ministerios: Asuntos Políticos; Asuntos Económicos; Asuntos Técnicos; Defensa Nacional y Comercio Exterior.

En cuanto al Ministerio de Comercio Exterior, sus funciones han sido asignadas al Ministerio de Comercio.

En lo referente a los otros cuatro Ministerios que desaparecen como tales, o sean los de Asuntos Políticos, Económicos, Técnicos y de Defensa Nacional, se entiende que serán convertidos en Secretarías Asesoras del Jefe de Estado. La Ley Orgánica de los Ministerios de la que nos ocupamos aquí, no menciona el futuro "status" de estas Secretarías a crearse.

Українська Кредитова Кооператива при вул. М. Са 150, Буенос Айрес, дає позички, приймає ошадності та відкриває поточні рахунки. Всі потребуючі українці повинні користатися з послуг своєї установи.

Чи стали Ви вже членом Української Кредитової Кооперативи, яка працює при вул. М. Са 150? Чи знаєте, що метою Кредитової Кооперативи є дати своїм членам найдешевший кредит?

Ст. Килимник

Історична постать Богдана Хмельницького

Богдан Зиновій Хмельницький — це дуже висока історична постать не лише для України, а, сміливо можна сказати, й для світової історії. Він, коли не перевищує, то цілком дорівнює історичним та легендарним постатям Гарібальді, Вільгельму Телю, Кромвелю та іншим подібним.

Від рядового козака, славного ватажка анатолійських походів, — проходить він через рани польського дипломата, чигиринського сотника, Запорозького гетьмана, і, врешті, стає головою Козацької Держави, — Гетьманом України, основним рушієм східно-європейської політики XVII сторіччя.

Спочатку маловідомий, скромний запорожець, з 1648 року виростає у світову постать, якою цікавиться весь європейський християнський та азійський мусульманський світ. Звільняє з польської неволі свій народ, у далеко нерівній боротьбі перемагає на той час велику польську державу, об'єднує примітивні маси неорганізованого народу, створює нову еліту, організовує цілком нову державу на європейському континенті й примушує гонимих королів Польщі писати козакові-хлопові та його дружині Анні улесливі листи благання про порятунок.

Богдан З. Хмельницький, славний гетьман України — Козацької Держави, син Чигиринського сотника МИХАЙЛА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО, народився в кінці XVI сторіччя, близько 1595 року, а місце й точний час народження Хмельницького, як і його походження, докладно історії невідомі. Одні подають, що він походить з містечка Хмільника на Поділлі, другі — що з міщан чигиринських, а треті, — що з Люблінського воеводства герба Абданк. Піз-

ніше, коли Хмельницький став історичною особою, світової слави героєм, почали подавати, що він походить з роду Богданів — володарів Молдави XV віку.

Про молоді роки, рідних Хмельницького, його оточення, виховання, здібності та нахили — історія нам зберегла дуже мало фактів. Відомо лише, що першу освіту Хмельницький одержав у Київській Братській школі, потім — за польськими джерелами — вчився в єзуїтських школах Ярослава та Львова. На той час він мав блискучу освіту й бездоганно володів, крім рідної української мови — латинською, польською, а пізніше — турецькою та французькою; міг порозуміватися й німецькою мовою.

Основи виховання, які залишилися до кінця його життя, — любов до України, до правди й волі — він таки одержав у Братській школі. Про його розумові здібності можна судити за тими дотепами, які так влучно вживав Хмельницький.

Ще молодим, близько 20-літнім юнаком, вступив Богдан до козацького війська, але коли саме — невідомо. Знаємо лише те, що 1620 - 1621 рр. він, у складі козацького війська, брав участь у польсько-турецькій війні, зокрема під Цигерою, де героїчно поляг його батько; а сам Богдан попадає до турецького полону, де й пробує два роки в околицях Константинополя.

Про перебування його в турецькому полоні, краще сказати про його там життя, також дійшли до нас скіпні відомості. Академік Кримський поставив було собі завдання переглянути кримські архіви, в справі вивчення й дослідження життя українських бранців у татар, зокрема, Хмельницького. За твердженням Крим-

ського Хмельницький був на особливому положенні в полоні, мав вплив на оточення та визначних осіб, дуже швидко опанував турецьку мову, навчав дітей якогось мурзи слов'янських мов; пробував організувати бранців до втечі, але йому не пощастило... Про це короткі замітки появились були у Маркса, дослідника Криму (тільки не в Карла Маркса). Дальші досліді академіка Кримського припинилися з початком російської революції.

Відомо також, що запорозькі козаки любили й шанували молодого козака й викупили його з неволі. Повернувшись у Рідний Край, Хмельницький опинився спочатку не в реєстрових козаках, а на Запоріжжі, у тій школі військового та життєвого гарту, де стояла єдина мета: "За віру, волю й правду" — у Козацькому Ордені. Тут пізнав він Запоріжжя, тут пізнав він і тих лицарів, які сміливо й з усмішкою дивилися смерті у вічі, які прийняли посвяту служити своєму народові і смерті за нього. А народ український був у справжньому пеклі, у нечуваній польській неволі. Сини цього народу томилась у турецькій та татарській неволі й продавали їх на європейських та азійських ринках у вічне рабство. Це бачив на власні очі молодий лицар.

Відділя з Запоріжжя, організовує Богдан Хмельницький ряд морських походів; насакує ця горстка козаків на Анатолійські береги, визволяє братів з неволі, показує силу козацького духу. Особливо славний і героїчний похід під проводом Хмельницького, відбувся 1629 року, коли козаки були під стінами Константинополя, коли навели панічний жах на турецьку столицю й примусили турецького султана шанувати їх, як реальну силу, рахуватися з ними. Численні ряди невольників поверталися назад, і віз із собою козацький загін багатющу здобич...

Ці походи на Чорноморські береги принесли славу козакам і їх ватажкові — Богданові Хмельницькому. Польський король надає Хмельницькому ранг Чигиринського сотника. Стає він відомий у Варшаві, у всій Польщі. Після цих походів Хмельницький ще довгий час перебуває на Запоріжжі, а пізніше повертається

Захист від атомової зброї

З надзвичайною швидкістю йде розвиток авіації. Наймодерніші системи досягають ультразвукових швидкостей. Стратосферні бомбардувальники можуть несподівано заатакувати атомовою зброєю; це є можливість сьогодишнього дня. І хоч проти такого нападу приготівані винищувачі різних систем казкової швидкості та надзвичайної рушійної сили, та чи можуть вони перешкодити напасникові, закутому в броню, скинути свій смертоносний вантаж на вибраний і певно націлений об'єкт? Старі плястичні системи протиповітряної оборони натрапляють на непереборні труднощі: 1) Зенітна артилерія має "практичну стелю" своєї ефективності і на певній висоті вона бездіяльна; 2) найрухливіші винищувачі на своє підняття в повітря для боротьби з бомбардувальниками, що теж мають величезні швидкості, потребують певного часу, а це загання часті веде до трагічних наслідків. Це все примушує шукати нових шляхів до протиповітряного захисту і то якнайшвидше. Найновіші досягнення з атомової фізики йдуть на допомогу в цій справі. Уже загально відомо, що вищі військові чинники всіх країн шукають нових методів не тільки нападу, але й захисту, як на землі так і в повітрі. Як приклад, можна навести те, що в

Англії на сьогодні створені т. зв. "заброньовані дивізії", закуті в крицю військові одиниці, великої мобільності та нищівного бойового вогню. Складаються вони переважно з танків "Центуріон" середньої ваги та доданих бліндованих самоходів з повним устаткуванням для самообслуговування. В час атомової війни вони можуть бути пристосовані до атомової зброї. Коли йдеться про протиповітряну оборону та середники знищення повітряного транспорту, то треба коротко спинитись на історії розвитку т. зв. "стрілен, керованих у повітрі". Почин цьому зробило вище німецьке командування в останню світову війну, але досліді в цій справі в Німеччині йшли ще від 1925 року. Статистика німецького командування встановила, що на збитті німцями одного ворожого бомбардувальника витрачалося 5.000 пострілів. Наслідки такої протиповітряної оборони, звичайно, були не на користь німецької індустрії, що була тяжко ушкоджена від повітряних нападів. Тоді вони звернулись до "стрілен керованих у повітрі", що виявилися більш рентабельним способом захисту, але цілковито опанувати цього способу не змогли. Це зробили пізніше англійці, використавши його в системі "Beam Rider", яка полягала в тому, аби спрямовувати

стрільна через антени, приєднані до радару, що зветься тепер "радарова стежка". Тепер найбільш ефективна американська система "Command Guidance" вживає одноразово два радари: один для стрільна, а другий для атакуючого. Німецьке командування в 1944 році вживало систему, подібну до "Command Guidance", але стрільна-ракети були різних типів. Так, наприклад, ракета "Ensign F-4" Мессершмітта в 1600 кг. вагою, досягала висоти 13 км. і вибухала на 150 метрів від цілі. Ракета "Rheintochter" важила 1.700 кг., порушувалася 4-ма моторами. Ракета "Schmetterling" в 450 кг. вибухала на 10 метрів від цілі. Але ракета "Wasserfall", телекомандування якої було подібне до системи "Beam Rider" була призначена для руйнування апаратів, що оперували на висотах в 18 км. та мали швидкість біля 1.000 км/год. Така ракета важила 3.500 кг., а радіус її дії мав 50 км. Це був той крок, на якому зробили зупинку німецькі дослідники в цій галузі військової техніки. По закінченні другої світової війни, ракета "Wasserfall" з устаткуванням її фабрикації та інженерно-технічним персоналом потрапила до советів, де той персонал продовжував роботу, вимріяну німецькими винахідниками. Так, наприклад, З. Гюн-

ся до Чигирини, упорядковує свою спадщину, батьківський хутір СУБОТІВ.

Через деякий час Хмельницького покликав король до Варшави. Спочатку служив він при кабінеті короля Жигмунта III-го, потім у королівській гвардії. На жаль, і про цей період перебування Хмельницького при королівському дворі, історія знає мало. Можливо, що наступні дослідники ще заглянуть у тогочасні архіви королівського двору, коли такі збереглися.

1632 року бачимо Хмельницького в складі посольства від Запоріжжя у короля, він клопоче про повернення прав і привілеїв козакам. Пізніше, 1636, 1637 та 1638 рр. Хмельницький бере участь у складі інших посольств.

Король бачив дипломатичні та військові здібності Хмельницького й довіряє йому свої тайни. 1645 р. послав його у Францію для переговорів з графом Брежі про прийняття козаків на французьку службу під час війни Франції з Іспанією. В наслідок цих переговорів послано до Франції 2400 козаків, які брали участь в осаді Дюнкірхена принцем Конде.

Під час протипольських повстань в Україні 1630 - 1638 рр. ім'я Хмельницького не зустрічається в списках повсталих, чому історики й припускають, що Хмельницький у цих повстаннях участі не брав. Пізніше стало відомим, що Хмельницький з метою мати доступ до королівського двору та польського уряду в справах заступництва за козаків та Україну — вдав, що він "безсторонній і об'єктивний".

Документально відомо, що 1646 року Хмельницький підтримував народні протипольські повстання, але робив це за таємними вказівками короля Володислава IV-го, який задумав зміцнити королівську владу Речі Посполитої й прибрати до рук свавільну шляхту за допомогою козацтва.

Під час війни короля Володислава IV-го з Московською державою, Хмельницький завзято воював, хоробро бився з москалями, за що й одержав від самого короля високу нагороду — "золоту шаблю за хоробрість".

У часі, близько 1629 - 1630 рр. Хмельницький одружився з багатого переяславського купчихою Анною Сомко. Але не матеріальні інтереси були у цьому шлюбі, а справжня любов

про що свідчать деякі хроніки й тяжкий моральний стан, який мав Хмельницький у зв'язку із смертю своєї першої дружини. Від цієї дружини було у Хмельницького три сини: Тиміш, Остап і Юрій, та дві доньки: Катерина — дружина Данила Виговського, та Олена, дружина приятеля Хмельницького, Івана Нечая.

Свою родину Хмельницький дуже любив, завжди тепло ставився до дружини та дітей, але поруч з цим був відданий справі визволення свого народу, справі зміцнення Війська Запорозького.

1645 - 1646 рр. король Володислав IV задумав, без попередньої згоди Сейму, розпочати війну з Туреччиною. Особливо до цього схилила його в таємних зносинах Венеція. Дипломатично розпочати цю війну мусіли козаки. Для цієї мети Володислав IV покликав до Варшави авторитетних представників козацької старшини — Ілляша, Барабаша та Богдана Хмельницького (останній був тоді військовим писарем) і звівся їм у таємній розмові про наміри плянованої війни.

Сваволя польських магнатів переходила всякі межі й була так велика, що король самостійно не міг керувати державою і мусів робити те, що підказувала та хотіла шляхта. Тому король і вибрав єдиний шлях рятунку, поклавшись на козаків не лише супроти Туреччини, але й супроти магнатів і взагалі шляхти.

Тоді ж, на нараді, Володислав IV дав козакам таємно грамоту на відновлення старих козацьких прав і привілеїв. Справа до війни не дійшла, бо вербування військ викликало страшенне обурення Сейму і король примушений був відмовитись від своїх військових плянів, але грамота в одного із згаданих старшин, тобто Барабаша, таки залишилася. Після провалу плянів короля на Сеймі, Хмельницький задумав дістати ту грамоту хитрощами й використати її для виборення прав і привілеїв козацьких. Запросивши до себе Барабаша, частував його міцними напоями, а коли той цілком сп'янів, зняв з його руки перстень і послав довірену людину до Барабашевої, щоб передала грамоту, немов би це послав Барабаш. Побачивши таку важну річ свого чоловіка, Барабашева без вагань показала, де схована грамота і дозволила послан-

цеві її взяти. Таким чином, удалося Хмельницькому дістати в свої руки "заповітну" грамоту.

Як бачимо, Богдан Хмельницький був спочатку наче б то відданий польському королеві та урядові, але весь час він дбає про поліпшення, а краще сказати, про привернення прав і привілеїв козацькій верстві та взагалі всьому українському народові. Усі ці справи він мріяв узгайдити й вірив, що Річ Посполита таки піде на поступки, і козацтво та населення України доможуться свого.

Україна ж у той час кипіла гнівом і ненавистю до польського ладу, до шляхти, що заливала край та знущала з населення, з віри православної. Україна подібна була до парового котла, що ось-ось мав вибухнути, бракувало тільки іскри. І ця іскра знайшлася: почалася ХМЕЛЬНИЧЧИНА.

У Хмельницького був невеличкий хутір СУБОТІВ, близько Чигирини. Цей хутір дістався Б. Хмельницькому в спадщину від батька. Польська шляхта пересвідчилася, що Хмельницький був на боці козацтва і взагалі українського народу. Його почали прозивати "зрадником". Скориставшись з його відсутності польський підстароста Чаплинський, що ненавидів Хмельницького, за згодою старости чигиринського Конєцьпольського, напав на Суботів, розграбував його, забрав другу (нешлюбну) жінку, з якою Хмельницький жив після смерті Анни Сомківни, повінчався — нею, і так скатував середущого Богданового сина Остапа, що той помер.

Хмельницький став шукати правди на суді, але там тільки посміялися з нього. Тоді він звернувся до Вишого суду, до уряду та до короля у Варшаві. Але, як видно, Конєцьпольський та Чаплинський встигли поінформувати Вищий суд та польський уряд, що Хмельницький "є зрадник". Тому Уряд та Вищий суд нічого не допомогли, а король, почувачи себе безсилим, наче б то відповів: "Дивуюся, що козаки мають зброю в руках і неспроможні самі себе захистити!"...

Повернувшись ні з чим з Варшави, Хмельницький вирішив, що треба братися за зброю й лише зброєю здобувати козацькі і взагалі люд-

тер, німецький винахідник, забораний советами, був винахідником найдосконалішого советського літака під назвою "М. І. Г." Коли йде мова про морську флоту ССРСР, то там спочатку вживали ракету С-2 ("Exwasserfall"), а потім "Taifun", якої німці не встигли вжити. Ці ракети служили для оборони авіаматок "Sowetsky" в 35 тисяч тон водозміщенням. Біля 1944 року почали в США вивчати телекомандування в каліфорнійському інституті технології.

Першим практичним осягом було те, що ракети "Wassergorral" досягали значних висот, відтоді пройдено довгий дослідний шлях. Так стрільно-ракета "Larc" є знищувачем із серії для морської флоту. "Terrier of convair" ракети з телекомандуванням системи "Beam Rider", є на устаткуванні бойових морських одиниць. В США був побудований спеціальний інститут для вивчення аеродинаміки, системи телекомандування та ознайомлення персоналу з технікою користування ракетами. Франція теж має свій тип ракети "Matra" як і Швейцарія "Oerlicon" з телекомандуванням. Але з усіх цих уряджень найвідомішим є апарати "Nike" Дугласа, де швидкість ракет перевищує 2.000

км/год, а оперують вони на виоті 23 км. В га лузі експериментування над ракетами "White Sands" відбуваються безперервні реформи, але вони все ж творять основу протиповітряної оборони США. Телеуправління таких ракет полягає в тому, що їх положення в повітрі керується електрохвилями, які висилає радар, а в той же самий час інші електрохвилі спрямовуються на ціль. Спеціальний лічильник радару одночасно вираховує всі дані просторового положення ракети й цілі та спрямовує їх до зустрічі. Найновіша ракета "Nike" в США випробувана в провінції Нове Мехіко, де це кероване стрільно знайшло великого літака на значній висоті, теж керованого на віддалі, і знищило його. Вище командування США вирішило устаткувати протиповітряну оборону більших міст за допомогою ракет "Nike". Англія, що 30% своїх видатків на летунство витрачає на протиповітряну оборону, теж вирішила продукувати "Nike", як кращий тип ракети-стріляна. Ця ракета виявляється дуже корисною і в інших категоріях воєнних дій, знаходячи вжиток, наприклад, в звичайній артилерії. Це стрільно, швидкість якого досягає 3.600 км/год.

може легко наздогнати й знищити будь-який літак. В останній навколосвітній подорожі англійської королеви Єлисавети, її чоловік, принц Единбурзький, перебуваючи в Австралії, одвідав поле для стрільня в "Woomera". Там в його присутності було продемонстровано наймодерніші англійські стрільня - ракети, устатковані телеуправлінням. Там же він ознайомився з літаком типу "Yiadivick", теж керованого в повітрі на віддалі. На підставі всього вищесказаного, чи можемо ми бути певними на сьогодні, що вже знайдено радикальний засіб боротьби з повітряним напасником? Здавалось би, наче так, але, коли припустити, що та ж сама ракета - захисник, також може бути пристосована і до нападу з доданою до неї атомовою бомбою, то справа виглядає не так просто, бо завжди в парі з винаходами для захисту, йдуть винаходи зброї для нападу. Всі відомості, що появляються в пресі, це вже є пройдений етап військово-дослідних експериментів, хоч і засекречених. Але скільки тих експериментів, що відбуваються по лабораторіях, і є ще в процесі досліджень, ми не знаємо.

В о б і й м а х М е л ь п о м е н и

РОМАН. НОВИЙ ТВІР ДАРІ ЯРОСЛАВСЬКОЇ. ГАРНО ОФОРМЛЕНЕ ВИДАННЯ З ТРИБАРВНОЮ ОБКЛАДИНКОЮ РОБОТИ Б. КРЮКОВА. 416 СТОР. НАКЛАДОМ В-ВА М. ДЕНИСЮКА. ЗАМОВЛЯТИ У ВИДАВНИЦТВІ АБО В ПРЕДСТАВНИКІВ В-ВА В РІЗНИХ КРАЇНАХ.

ські права. Він зібрав впливових козаків і переконав їх у необхідності загально - українського повстання. Він так запалив усіх своєю промовою, що всі одностайно вирішили помститися за наругу. Тоді ж обрали Хмельницького гетьманом і просили керувати ними. Керівництво він прийняв, а від титулу гетьмана відмовився. Тоді ж Запоріжжя уповноважило Хмельницького поїхати в Крим і умовити татарського хана до союзу з козаками. На жаль, один з учасників цього таємного зібрання, Роман Пешта, доніс про ці задуми Хмельницького коронному гетьманові Потоцькому, який видав наказ: негайно заарештувати Хмельницького та його сина Тимоша. Несподівано Богдан Хмельницький зі своїм сином Тимошем опинився у в'язниці. Але за допомогою свого кума, полковника Кричевського, Хмельницькому з сином пощастило втекти з в'язниці і продовжувати розпочату справу.

11 грудня 1647 року Хмельницький разом з Тимошем знову прибув у Запоріжжя, а відтіля невдовзі вони виїхали до Криму. Окремі історичні джерела подають, що тоді в Крим виїхав лише Тимош з уповноваженнями. Але більшість істориків схиляється, що в такій важливій справі мусів виїхати такі сам Хмельницький, Кримським ханом був тоді Іслам - Гірей. Він дуже ласкаво прийняв Хмельницького, але в справі війни з Польщею дав нерішучу відповідь. Однак дав наказ перекопському мурзі Тугай-Бегу йти з Хмельницьким, не оголошуючи офіційно війни Польщі.

18 квітня 1648 року повернувся Хмельницький у Січ і поінформував про наслідки своєї поїздки в Крим. Народ на Січі з ентузіазмом привітав Богдана і обрав його старшим Війська Запорозького, хоч гетьманом, як побачимо далі, Хмельницький почав титулуватися далеко пізніше. А тимчасом запорожці розлетілися по всій Україні підготувати людину до всенародного повстання. Богдан Хмельницький був великим патріотом України і все своє життя власні інтереси підкоряв інтересам свого народу, інтересам Війська Запорозького. Марно деякі історики подають, що Хмельницький почав діяти тоді, коли зачепили його власні інтереси. Хмельницький увесь час брав участь, і тайну і

явну, в протипольських діях. Справа Суботова та дій Чаплинського — це лише момент, який остаточно розв'язав руки Хмельницькому щодо негайних і рішучих дій супроти Польщі.

Як людина глибоко дипломатична, Хмельницький не починає безпосередньої боротьби з Чаплинським. Йому не це потрібно. Він дуже добре знає, що ніде не знайде співчуття та порятунку. Але спочатку діє офіційно, через вищий суд, уряд, короля. Попереду ж усе сплановано, приготовано.

Зібравши чільних козаків, Хмельницький, як дійсно талановитий промовець, як глибокий знавець козацької душі та настрою українського народу, одразу їх підкоряє. Козаки готові йти за Хмельницьким у вогонь і воду. Здавалося б, запорука успіху достатня. Але Хмельницький прекрасно розумів, що в таких випадках одне Запоріжжя неспроможне буде відстояти права народу. Переконавши Запоріжжя, Хмельницький знову розсилає по всій Україні старців - лірників, запорожців, утікачів з польського раю — готувати до рішучих дій український народ.

Ця справа наладнана, але на повстанські сили, невимуштруваної, недисциплінованої маси цілком покладатися не можна. Ось чому Хмельницький підказує думку запорожцям про необхідність союзників. Хмельницький добре знав стан Польщі, настрої польського війська та магнатів; знав він добре й те, що для поляків татари — це величезний пострах. При першій зустрічі з польським військом Хмельницький перемагає, і це йому потрібно було для підняття духу свого війська — козаків і селян татар-союзників. Реєстрові козаки переходять до нього, решту він знищує. Цю військову тактику він застосовує й далі, під Корсунем, де вщент розбиває головні польські сили, забираючи до полону навіть польських гетьманів. Цих брагнів посилає в Крим, щоб показати безсилля Польщі. Крим, одержавши вістки про такі великі перемоги та ще й самих польських гетьманів, відкидає всякі сумніви, і вже сам хан їде на допомогу своєму союзникові Хмельницькому, на що вождь козаків і розраховував безпомилково.

Досягаючи великих переможних успіхів,

Хмельницький веде хитру політику, кожноразно повідомляє й запевняє короля у вірності. Король вірить словам Хмельницького, а канцлер Осолінський стоїть цілком по стороні козаків і заспокоює короля. Тимчасом Хмельницький шукає союзу з іншими державами, реформує нашівидку, на воєнний кшталт, Україну, розбиваючи територіально на полки та сотні; призначає, а разом і вивчає відданих українці людей — ватажків, видаляє з України ворожий елемент, розсилає універсали, обнадіює людину. (Закінчення буде)

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Висилаємо всім передплатникам "Овиду" та відборцям книжок стан їхнього рахунку. Просимо боржників переслати належні суми на адреси наших представників:

Австралія

Fokchan Library & Book Supply
1 Barwon St.
Glenroy W. 9 Vic.

Англія

Ucrainian Booksellers
49, Linden Gardens
London W. 2.

Аргентина

Editorial Mykola Denysiuk
c, Curapaligüe 790
Buenos Aires

Бельгія

Union des Traolleurs Ukrainiens
en Belgique
72, Bd. Charlemagne
Bruxelles

Франція

Mr. Mykola Kolankowskyj
186, Bd. St-Germain
Paris (8t)

Бразилія

Pe Metodio Netchka
Caixa Postal 24
Prudentopolis — Parana

США і Канада

Mr. Mykola Denysiuk
G. P. O. Box 1476
New York I, N. Y.

О. Керч

О. Северин Сапрун

Колись ото під час розмови з нашим другом Іваном Т. на вічну тему ностальгії, виринула з лаштунків незрівняної декорації дністрового закруту проти Городниці, під звуки гарматного крещендо, мала душогубка на нічних хвилях ріки, і в ній мала постать відважної матері нашого друга. Мати перевозила на той бік Дністра поручника Галицької Армії Северина Сапруна. Щоб додати собі й добрій українській жінці бадьорости, молодий поручник тихенько наспівував пісню.

Пісня дзвенить у тому музикальному вусі завжди, пісня стає метою, хоча Северин Сапрун став священником і Богові та Церкві присвятив своє життя. В Дрогобичі, де був о. Сапрун довголітнім керівником Музичного Інституту, та основником і диригентом хору "Боян", залишились десятки співаків, диригентів та любителів пісні.

Коли ми зустрілись у Львові з о. Сапруном — директором Інституту Народної Творчості, у цього палкого ентузіаста співу і діяча на полі пісенної культури Галичини, зродилась ідея краевого конкурсу хорів, що й здійснено в житті 1942 року, в сторіччя народин Миколи Лисенка. Основною метою і завданням конкурсу, крім святкування цих роковин, було: підвищити культурний і мистецький рівень українських хорів у Галичині, популяризувати серед галицьких хорів твори великого українського композитора, та, притягнувши до творчої допомоги українським самодіяльним хорам кращих майстрів хорового і музичного мистецтва, довести до покращання праць хорів і тим самим підняти значення хорової самодіяльності в національному вихованні. Участь у конкурсі могли брати всі співочі товариства краю, всі хорові гуртки сіл і міст (при читальнях, церквах тощо) і нарешті хори вищих та середніх шкіл. Кожний хор, що зголосив свою участь у конкурсі, мусів підготувати щонайменше три хорові твори Лисенка. Повітові чи окружні Комісії, що мали оцінювати хори перед допущенням їх до конкурсу, мусили дотримуватись таких критеріїв: 1) правильна інтерпретація пісні, 2) зіспіваність хору і 3) зовнішня форма хору й його дисципліна. До повітових конкурсів допущено найкращі хори, перевірені сільськими чи містечковими комісіями, до окружних — повітовими, а до краевого конкурсу у Львові — допущено хори, що дістали найкращу оцінку окружних комісій.

До конкурсу зголосилось 450 хорів з цілого краю, з яких до краевого остаточного конкурсу допущено 26 найкращих хорів Галичини, Лемківщини й Посаяння. У числі хорів, що мали змагатися у Львові за лавровий вінок, було 16 сільських хорів та 10 маломіських. Поза конкурсом допущено 4 великоміські репрезентативні хори. Це були дрогобицький "Боян", станіславівський "Боян", станіславівська "Думка" і львівська "Сурма".

Конкурсними піснями були три композиції М. Лисенка: "Ой, діброво, темний гаю", "Ой, гай, мати" та "Час додому, час".

Липень 1942 р. львівські вулиці залиті сонцем. Тими вулицями пливають, немов кольорові струмочки, гурти хористів у мальовничих строях, з Гуцульщини, Поділля, Посаяння, Лемківщини. Пливають і львов'яни до будинку Оперного Театру. Заля театру заповнюється. По середині першого балкону сидять члени журі, між ними бачимо й о. Северина Сапруна, д-ра Євге-

на Цегельського, проф. М. Михалевича, проф. Є. Козака, Зенона Попеля, проф. Ш. Шухевича, д-ра В. Барвінського, Лева Туркевича, д-ра С. Людкевича, д-ра З. Лиська, проф. М. Колессу, проф. Р. Любинецького, проф. Москвичева, проф. М. Прокоповича, д-ра Волошина та ін.

Вислід Конкурсу був такий: з диригентів сільських хорів відзначено Якуб'яка Володимира з Печеніжина, і диригента містечкового хору з Ходорова Прокоп'яка. З диригентів репрезентативних міських хорів — Миколу Колессу. Найкращі хори дістали статуетки, чаші, т. зв. мандрівні нагороди, те саме — відзначені диригенти. Усі диригенти крім того дістали постріблені батуги та по 500 зл. Після проголошення нагород, відбувся фестиваль, на якому була прийнята донька композитора, п. Маріянна Лисенко. На фестивалі виступав відзначений хор залищицький, лемки співали "Ой пряду, пряду... Станіславівський хор "Думка" збирав рясні оплески за "Що то за грім" Філарета Колесси та "Крилець" Матюка. Шкільний хор з Криниці під проводом Р. Левницького відспівав лемківську "Здалекасме приїхали". Гуцульський хор з Косова, під орудою Ганни Когут, викликав шалену овацію. Надзвичайне враження зробив яворівський хор, виконуючи пісні Леонтовича. В кінці найкращий репрезентативний хор з Дрогобича, в складі 60 співаків, з недавно померлим диригентом Богданом Пюрком, відспівав кантату "Печеніги" Углицького, в супроводі двох фортепіанів.

Саме закінчення фестивалю залишило незабутнє враження у публіки. Перед хором, що складався з 1200 хористів, виступив о. проф. С. Сапрун, привітаний схвильованою публікою, і оплескам не було кінця. Хор скінчив свої пісні, а нам у залі здавалося, що це співає вся Україна, що це співає наша земля.

о. Сапрунові вручили срібну диригентську паличку і квіти.

ДИМА

СИНКОВІ

Синку, маленький школярику,
Любий горобчику мій,
Як би хотіла сьогодні я
В школу з тобою піти.
Бути, як ти ось, — маленькою,
Завжди питати "чому?",
Вірити: книжку з малюнками
Зайчик із лісу приніс...
Синку, маленький школярику,
Днів не вернеть, не спинить...
Виростеш, днями колисаний,
І не помітиш, коли...
Будеш все більше задумливим,
Іншими будуть "чому",
Книжку не зайчик нестиме вже, —
Ти купуватимеш сам...
Й може колись, вже бабусею,
Так, як сьогодні тебе,
Внука вестиму до школи я
Знову згадавши слова:
— Внуку, маленький школярику,
Любий горобчику мій,
Як би хотіла сьогодні я
В школу з тобою піти...

А трохи згодом, недалеко від того театру, скрипіла шибениця, лунали останні слова приречених німцями на смерть патріотів, постріли.

Ще пізніше ми зустріли о. Сапруна в західному Тиролі. Скільки людей змарнувалося потрапило большевикам у руки завдяки тугим валізмам завдяки майну, з яким так важко було розлучатись... І в о. Сапруна були скарби. І він мав тугі валізки, набиті нотами, партитурами, унікальними записами українських пісень. Він встигає в скитальчій лихоманці передруковувати, переписувати ті ноти. Бо що ж то буде, коли скарб української пісні загубиться на пустельних дорогах скитальця?

Та це не одинока прикмета того українського священника. Він опинився поза межами свого краю, серед чужих людей, які до українців ставляться, коли не з презирством, то надто байдуже. Але він, гарний, імпульсивний, з добрими манерами, швидко орієнтується. Вивчає чужі мови й надзвичайно швидко їх опановує. Це він, завдяки чарові своєї особи та товаришським прикметам, здобуває для себе та групи наших священників не лише довіру і впливи серед чужого духовенства, але й у цивільних та військових властей.

Це він передає для французького генерала на окупаційну зону Австрії папське благословення. Це він заприязнюється з французьким консулом і завдяки йому перевозить через абсолютно недоступний французький кордон десятки священників і світських родин. Вже в Парижі, упорядкувавши приблизно матеріальне становище перевезених земляків, — о. Сапрун організує хор, з яким виступає в паризьких церквах та по радіо.

В тому хорі співає солістом відомий тенор Василь Тишак. Хор усім дуже подобається. На Службу Божу, співану хором о. Сапруна, напливають маси парижан, які з захопленням слухають нечувані доти мелодії.

Пригадується сумна хвилинка в особистому житті "першого диригента Краю", трагічна смерть наймолодшого сина. Опечалений батько перевозить дороге тіло з надморської місцевості до Парижу й тут хоронить. Усім, про все турбується особисто о. Сапрун, навіть про китайку, бо ж померло козаченя, як з гордістю згадує свій рід о. Сапрун. У церкві св. Володимира правиться панахида. З'їхалися всі українські священники з Франції й співають над могилою. Але співають не особливо, не організовано. Музикальне вухо о. Сапруна не може того слухати, і з очима повними сліз він приєднується до гурту співаючих і починає диригувати. Ми забуваємо, що ми на похоронах. Ми на концерті.

І нагло цей енергійний, повний життєвих сил, повний плянів праці над українською піснею мистець умирає. Падає, як зрізаний блискавкою дуб. Його не стало. Не стало прекрасного, такого ентузіастичного диригента, що пройшов важке життя, співаючи й різносячи чудесну українську пісню по світу.

Сидимо з другом проти плачущих верб і в шумі пальм, у шумі палючого вітру вчується мурмурандо хору під склепінням Сен-Жерменської церкви, і чудесне сольо канту про "розбойника благорозумного"...

Сидимо і слухаємо, зачаровані, бо, здається, співає наша земля...

Проти поневолення України

ДЕКЛАРАЦІЯ

УХВАЛЕНА НА ВІЧІ, ОРГАНІЗОВАНОМУ ДЕ МОКРАТИЧНИМ ОБ'ЄДНАННЯМ БУВШИХ РЕ ПРЕСОВАНИХ УКРАЇНЦІВ ПІД СОВЕТАМИ — ДОБРУСОМ, ПІД ПАТРОНАТОМ УЦР, З ПРИВОДУ ТРЬОХСОТЛІТТЯ ПЕРЕ ЯСЛАВСЬКОЇ УГОДИ.

Ми українці, члени української колонії, представники всіх її громадсько-політичних і культосвітніх організацій у волелюбній Аргентині, категорично протестуємо проти цинічного фальшування червоною Москвою та російськими емігрантськими колами історичної правди про Переяславську угоду та про дійсний стан України за залізною заслоною.

Широко розголосуючи брехню про ніби радісне святкування 300-річчя “воз'єднання” українського народу, Москва переслідує такі політично-пропагандистські цілі:

а) Послабити національно українців і їх пропаганду за кордоном, мовляв, Україна не має історії і не мала перше своєї державності, була частиною московської держави, а в 1654 році лише знову “воз'єдналась”.

б) Завести в облуду світ, що підбиті царською Росією народи тільки було “приєднано”, та що вони досягли квітучого розквіту і культурного розвою лише під Росією та зокрема під пануванням московського комунізму в так званих “Советських Республіках — СССР”.

в) Затушувати перед світом жорстоку правду про криваву, невиспущу боротьбу українського народу та інших народів, що перебувають в орбіті імперіялістичної Москви.

ВІЧЕ стверджує, що:

1. Великий Гетьман Богдан Хмельницький боровся за волю українського народу, за його державну, національну й релігійну незалежність, і тільки в силу тодішніх історичних і політичних обставин був змушений 1654 року підписати в Переяславі угоду, (яка по суті була військово-оборонним союзом, як рівного з рівним) з Москвою.

Переяславську угоду і обіцянку дотримувати її, дану на євангелії, Москва в короткому часі віроломно зрадила.

II. Помітивши зраду Москви, Великий Гетьман відразу почав шукати військового союзу з Західно-північними та Східними державами і готувати Україну для боротьби з Москвою. Тільки передчасна смерть Великого Гетьмана (26 серпня 1657 року) стала на перешкоді збройного розірвання угоди з Москвою.

Ще під час підписання Гетьманом цієї угоди, з українського боку були противники її в особі видатних полководців, як Богун і інші. А лише через 2 роки після смерті Богдана Хмельницького, гетьман Іван Виговський розбив 150-тисячне московське військо, що обложило українське місто Конотоп. Цілий ряд гетьманів, як Дорошенко, Іван Мазепа, Пилип Орлик, Павло Полуботок і інші, а з ними і Лицарський Орден України — Запорізька Січ, боролися проти московського гніту.

III. Андрусівська угода 1667 року царської Москви з королівською Варшавою є зразком безсоромного зламання угоди і зради Москви.

Відомо, що Андрусівською угодою Україна була поділена: всю правобережну Україну було віддано Москвою — Польщі, а ліва залишилась за нею. Запорожці мали служити і цареві і королеві. Андрусівська угода — це була відверта зрада Москви, після чого Переяславська угода перестала бути чинною, отже немає 300-річної тривкої тягlosti, як і немає 300-річчя існування угоди.

IV. Як безперечний доказ, що 300-ліття Переяславська угода не існує, а існує триста років боротьби Москви за поневолення України

— Є ТРИСТА РОКІВ НЕВПИННОЇ КРИВАВОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЗА СВОЄ ВИЗВОЛЕННЯ З-ПІД МОСКОВСЬКОГО ЯРМА.

Треба пригадати світові і Москві, що з часу проголошення 1-го Універсалу, декілька років підряд Українська Національна Держава та її народ билися з Москвою всіма родами зброї, та що ця Держава була визнана дев'ятнадцятьма державами світу. та що так само, як і після збройного виступу гетьмана Івана Мазепи в союзі зі Шведами проти московської деспотії, УКРАЇНСЬКИЙ НАРОД БОРОВСЯ, БОРЕТЬСЯ І БУДЕ БОРОТИСЯ ЗА СВОЮ СПРАВДІ ВІЛЬНУ, НЕЗАЛЕЖНУ, СОБОРНУ УКРАЇНУ.

V. Застосування московськими комуністами - людоджерами масового терору проти українського народу, нищення його інтелігенції, культури, віри, застосування штучного голоду, що винищив сім мільйонів українського селянства, яке протівилось колективізації, виселення, розстріли та засудження на повільну смерть мільйонів українців у советських кацетах, кличуть ВІЛЬНИЙ СВІТ ДО СПРАВЕДЛИВОСТІ І ПРОЗРІННЯ.

VI. Ми, українці, живі свідки кривавої большевицької практики, учасники Визвольних Змагань першої і другої світової війни, в річницю 300-річчя Переяславської угоди УРОЧИСТО ЗАЯВЛЯЄМО:

ЩО В РАЗІ НЕМИНУЧОГО ЗБРОЙНОГО ЗУДАРУ, МИ БУДЕМО АКТИВНО БОРОТИСЯ ПРОТИ БОЛЬШЕВИЦЬКОЇ ТИРАНІЇ, ЗА ЗВІЛЬНЕННЯ УКРАЇНИ ВІД МОСКОВСЬКОГО ОКУПАНТА.

УКРАЇНЦІ!

КОРИСТАЙМОСЯ З 4-ОХ СВОБІД АТЛАНТИЙСЬКОЇ ХАРТІЇ, РОЗКРИВАЙМО СВІТОВІ ОЧІ НА ТЕ, ЩО НІЯКОГО “ВОЗ'ЄДНАННЯ” УКРАЇНИ НЕ БУЛО І НЕМА! ЩО УКРАЇНА НІКОЛИ НЕ БУЛА В СКЛАДІ МОСКОВСЬКОЇ ДЕРЖАВИ, ТА ЩО ПЕРЕЯСЛАВСЬКА УГОДА, ТІ ФАЛЬШУВАННЯ, ЦЕ ТАКИЙ ЖЕ ОБМАН ЗБОКУ МОСКВИ, ЯК І “ДОБРОВІЛЬНЕ” ПРИЛУЧЕННЯ НАРОДІВ І ДЕРЖАВ ДО СССР.

Ми пригадуємо вільному світові і Москві, що так як і в другу Світову війну українці відмовляються боротися за інтереси кремлівських катів, що замучили мільйони невинного українського населення.

Ми пригадуємо світові про те, що:

В першу фазу II-гої світової війни були створені українським народом партизанські загони та УПА, які боролися з однаковим завзяттям проти гітлерівської та сталінської тиранії:

Що пізніше, в цю другу війну, були створені українські військові національні формації, які боролися безпосередньо на протибольшевицькому фронті всіма родами зброї;

Що нова українська політична еміграція нараховує понад триста тисяч, та, як така, має в своїх лавах десятки тисяч безпосередніх свідків про кремлівські злочини. Ці свідки, які є в більшості жертвами злочинної політики Москви, зорганізовані в ДОБРУС-і, СУЖЕРО й інших українських організаціях, являються активними борцями за прозріння світу.

Ми пригадуємо принагідно, що мільйони українців, бувших полонених і “Остівців”, в силу Ялтинської угоди, були насильно повернуті аліянтами на большевицьку “родіну”, що більшість цих українців стала жертвами большевицького “правосуддя”, фізично знищена, або засуджена на повільну смерть у советських кацетах та на каторжних працях.

Віруючи в прозріння світу, ми не забуваємо про ганебну Ялтинську угоду, про багато сот тисяч українців, що стали жертвами московського народовбивства, про багато сот тих, які, часто на наших очах, кінчали життя, перети наючи собі жили. Треба було багато “Кемпте-нів” для того, щоб припинити цю криваву оргію. Треба було війни в Кореї, щоб США і інші держави на своїх синах пізнали большевицькі звірства.

ТОЖ БУДЬМО ГОТОВІ ДО РІШУЧОЇ, БЕЗ КОМПРОМІСОВОЇ БОРОТЬБИ!

РОЗРАХОВУЙМО, ГОЛОВНО, НА НАШІ ВЛАСНІ СИЛИ, НА НАШ ДЕРЖАВНИЙ, ПОЛІТИЧНИЙ РОЗУМ!

ГАРТУЙМО НАШУ МІЦЬ! ЄДНАЙМОСЬ! ТІЛЬКИ В БРАТЕРСТВІ І ЄДНОСТІ ДОСЯГНЕМО НАЙВИЩОЇ МЕТИ, ЗА ЯКУ ЗМАГАЛИСЯ НАШІ ПРЕДКИ, БАТЬКИ, БРАТИ Й МИ САМІ.

ХАЙ ЖИВЕ ВІЛЬНА, СОБОРНА УКРАЇНА В СІМ'І ВІЛЬНИХ НАРОДІВ СВІТУ!

Буенос Айрес, дня 4. 7. 1954 р.

Демаскуймо “Московського Сфінкса”!!!

Проф. РОБЕРТ ПАКЛЕН

Загадка Сфінкса

Пекучі проблеми світової політики в нарисах

Без шкідливих ілюзій та оман — За лаштунками “Росії” — “СССР”, або трохи аритметики та географії — Екскурсія в минуле, трохи психології і політичних ремінісценцій — Криж Касандри — Захід у трансі — “Світовий мир” — З чужим паспортом — Загадка сфінкса — “Історія вчить”

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

Ціна 10.— арг. пез.

Кошти пересилки платить Видавництво. Замовлення і готівку слати на адресу.

Mykola Denysiuk, c. Curapaligüe 790, Buenos Aires

УКРАЇНСЬКА ЕМІГРАЦІЙНА ЛІТЕРАТУРА

(Продовження з 2-ої стор.)

ється зовсім явно залежно від рівня майстерності того чи того автора, дозволяє говорити про те, що не процес закономірний. Щодо його корисності, то тут не може бути двох думок: саме напругою динаміки здавна бракувало багатьом, навіть найкращим українським прозовим творам, особливо романові, і це невідгінно відрізняло його від роману європейського і американського. Не можна не зіставити з нахилом до культивування сюжетності й динамічності в нашій прозі і несподіваний, як на теперішній стан, інтерес до драматургії. Досі драматургія була розмірно менше опрацьованим літературним гатунком у нас. Театральність наших передових драматургів — Тобілевича і Лесі Українки була, власне, рідною дискусійною. Тільки в поодиноких творах В. Винниченка і М. Куліша наша драматургія дала незаперечно сценічні зразки високої літературної якості. Та навіть і кількісно драматургія посідала в нас непропорційно мале місце. З досвіду якихось чотирьох років трудно робити якісь прогнози на майбутнє, але хотілося б, щоб несподіваний вияв великого зацікавлення драмою і переходу до цього жанру навіть таких письменників, які досі працювали тільки в ділянці оповідної прози і поезії, був явищем не випадковим і був би закріплений у дальшому. Багато тут залежить, звісно, від існування і репертуарної політики українських театрів.

Говорячи про драматичні твори, слід згадати, що і в них помічається нахил до сюжетності. Правда, переважають ще твори напівепічного характеру (драми Івана Багряного, "Шумлять жорна" Уласа Самчука, "Дійство про Юрія Переможця" Юрія Косача), але такі речі, як "Домаха" Людмили Коваленко, "Ворог" і "Ордер" Юрія Косача дають право говорити про справжнє опанування письменниками пружин драматичного сюжету, а в п'єсі Ігоря Костецького "Близнята ще зустрінуться" (надрукована скорочено в "Арці", 1948, 2) ця майстерність доведена мало не до віртуозності.

Повертаючись до оповідної прози і до проблем її сюжетності, слід кинути погляд на твори, витримані в манері, що має спільне з традиційною українською етнографічно-оповідною прозою і, безперечно, виростає з традиції цієї останньої. Саме ці твори ще від часів Квітки. Основ'яненка і Марка Вовчка відзначалися своєю сюжетною крихкістю і невпорядкованістю, часом навіть розхристаністю. Були, правда, тут спроби гострого сюжетного стрижня в будові твору, — маємо на увазі "Перекотиполе" Квітки-Основ'яненка, почасти твори О. Стороженка, — але вони лишилися без продовження, поодинокими епізодами в нашому письменстві. Тим характеристичніше, що тепер і в прозі, яка виростає з традиції етнографічної прози, стає виразним нахил до сюжетності й динаміки. Так є, наприклад, у напруженому оповіданні Петра Балея "Антошко" (в збірці новел "Пан"). Навіть такий типово розволіклий письменник етнографіст, як Василь Чапленко, пише книжечку оповідань, побудованих як коротка сюжетна анекдота (збірка "Муза").

Але особливої майстерності вияву досягають ці явища в "Старшому бояринові" Тодоса Осьмачки. Тут сполучено гостроту сюжету традиційного "ярмаркового" розбійницького пригодницького роману з гостротою малюнку романтичного твору в дусі українських новітніх Гоголя. Стиль, проиятий конкретністю бачення і синкретизмом сприймання, так само виявляє незвичайну сконцентрованість охоплення й відтворення дійсності. З цього погляду цей твір становить зовсім справді новий етап у розвитку нашої "етнографічної" прози, коли вона перестає бути етнографічною, а

стає національною, підносячись водночас на рівень європейської.

Навіть коротка й стисла аналіза провідних творів нашої оповідної й драматичної прози, отже, показує нам, який цікавий і здоровий розвиток цієї прози, як органічно вона виростає з попереднього етапу і перегукується з розвитком світової літератури, де так само помічається тенденція до "ідеологізації" й "динамізації" літератури, до відкинення зайвої орнаментики, до сконцентрованості, — одне слово, до, сказати б, справжньої прозовості. Ідеться тут одначе не про малювання чужих літератур, а про розвиток у єдиному напрямі, в єдиному ритмі світового культурного життя, — тільки в кожному окремому випадку самостійно, з власних джерел, рівнобіжно, але не однаково.

Це не значить, що все гаразд у нашій прозі і нема чого їй закинути. Попри всі її досягнення на найкращих творах більшою чи меншою мірою позначаються риси провінційної вайлуватості; браку культури в деталях. Чи йде про дрібні, але неприємні анахронізми в "Ості" Уласа Самчука, чи про недоречності й неправдоподібності сюжетної будови в "Новій заповіді" В. Винниченка (Приміром, коли герой твору записує стенографічно розповідь, яку... читають з писаного. Отже, для чого ж тут стенографія?), чи про брак міри в деяких оповіданнях Юрія Косача чи Ігоря Костецького, — все це є ніщо інше, як брак тієї елегантної викінченості, яка відзначає кожну довшу культуру.

Наша проза вже може дуже багато, але їй бракує вирівняності, сказати б так, добрих манер. Тим часом новаків у світі завжди зустрічають за їхніми манерами, і тому ці, з першого погляду, дрібні речі в суті справи дуже і дуже школять українському письменству в його світових "зв'язках" і розголосі. Другим і не менше важливим виявом нашої провінційності в літературі є те, що вона, глибоко і цікаво показуючи внутрішньо-українські процеси, дуже рідко підноситься до того, щоб поза їх українським виявом усвідомити й показати читачеві їх всесвітній характер. Часто хотілося б більшій філософічності твору, більшій глибини узагальнень і більшій легкості асоціацій.

Саме на цьому останньому базується між іншим культура таких жанрів, як есей, нарис, мемуари, і не випадково, що ці жанри перебувають у нас у цілковитому недорозвиненому стані. Здавалося б, що кому-кому, а українцям є про що писати спогади. В дійсності одначе ми не дістали в повоєнні роки жадних повновартісних спогадів. Одні з них зіпсовані партійною заплікненістю, упередженістю й тенденційністю, інші розпливаються в морі фактичного матеріалу, не вміючи надати йому внутрішньої організації. Навіть розмірно кращі спогади ("Мозаїка квадратів в'язничних" М. Бажанського, "Спогади про неоклясиків" Юрія Клена) не мають ані безпосередності життєвого документа, ані виплеканості літературного твору, лишаячись десь посередині між цими двома жанрами. Зовсім погано з нарисами і есеями. За винятком блискучих есеїв Є. М. (аланюка) про Юрія Липу і про Ольжича й М. Антіоха ("Вежі", 1, "Орлик" 1947, 7), тут просто нема що назвати. Всі інші спроби в цьому жанрі настільки незграбні, і примітивно протокольні або так само примітивно розвивчені позляпистими прикрасами, настільки позбавлені здатності дотепних і глибоких асоціацій, що взагалі з есеєм і нарисом нічого спільного не мають.

3.

Натомість похвалитися філософічною глибиною й своєрідністю бачення світу може наша поезія в своїх кращих проявах. Не секрет,

що наша поетична традиція старіша й сильніша, ніж прозова, що тоді, коли ми мали в поезії Шевченка й П. Куліша, ми не мали нікого рівновартісного в прозі. Тож і тепер, хоч майже наздігнана швидким розвитком прози, наша поезія все таки де в чому не дала себе випередити.

Насамперед, тут мусять бути названі два твори надзвичайно глибокого філософського звучання й своєрідного задуму: роман в октавах Тодоса Осьмачки "Поет" і історіософічна поема Юрія Клена "Попіл імперій", друкована досі тільки в численних уривках і не остаточно викінчена передчасно померлим автором. Осьмаччин "Поет" — річ якоюсь мірою автобіографічна. Але страждання юнака й поета, чуженого советською системою, автор зумів вирвати з політично-злободенного аспекту і перенести в плян критики світобудови і протесту проти космічного ладу. Це саме глибока віра в Бога породила тут одчайдушні богоборські зойки, як було це свого часу в Шевченка або Байрона. Поет, що знає: "Єдине все, що в нас і що над нами", який, отже, в людині бачить субстанцію Бога, як ту ж саму субстанцію він бачить і в усеєвіті, тим самим на рівні сучасної філософії заперечуючи і матеріалізм і ідеалізм у їх примітивній протиставленості, підноситься водночас до того, що викликає світотворчу субстанцію субстанцією, часткою якої він є і яка в ньому існує, на про:

Я кинутий широкому узбоччю
ярів і круч, і гнівному Дніпра
крізь ревища, неначе тічку вовчу,
що десь над падлом серед степу гра, —
перед тобою, вічносте, не змовчу
свого прокляття, як ота гора,
де безневинну душу розпинали
і людські, і міжзоряні аннали... (544).

У Осьмачки політика підноситься в градус загальнолюдської своїм розмахом і значенням поезії, набирає широкіх філософських узагальнених звучань, ні на міліметр не втрачаючи напоеності людським болем і суб'єктивним почуттям. Коли до цього додати ще несамоовиту організацію мови, де мистецькою рукою вимішано з незвичайною сміливістю традиційно "поетичне" і те, що традиція вважала за неприпустиме в поезії, то стане ясно, який своєрідний і мистецький твір дістала тут українська поезія.

"Попіл імперій" Юрія Клена не сягає ані таких вершин поетичних дерзаних, ідучи в річи, щі загально визнаного, ні такої глибини почуття і узагальнення. Одначе це дуже цікавий історіософічний твір, де, без наскрізного героя, отже, в пляні зображення окремих історичних картин, чергованих з авторськими медитаціями, показано загибель імперій у XX столітті і провиджено ролю України в майбутньому. Уривки з поеми, як вони досі друковані, не завжди рівної вартості і рівної міри відшліфованості, але є серед них дуже цікаві, особливо в частині, присвяченій гітлерівській Німеччині і її неминучому розпадові (Ця частина переважно ще в рукописі).

Уже в епопеях Осьмачки й Клена виявляється характеристична для української поезії на еміграції в повоєнні роки внутрішня релігійність різних відтінків. У Осьмачки вона виявляється у формі своєрідного космічного богоборства; у Клена — в надії на визволення, що його принесе святий Граль. Подібні явища ми помітимо і в ліриці, передусім у виступах Василя Барки ("Апостоли" і "Білий світ"); Олексі Стефановича і Михайла Ореґета ("Душа і доля").

Для Василя Барки характеристична своєрідна біблійність стилю, коли він не відражується залучати до поетичного словника найбільші "прозаїзми", а до синтакси — найбільш про-

зові конструкції розгорненого складного речення, і коли світ він сприймає крізь призму притаманної Біблії сполуки любови-жорстокости. Багато в чому В. Барка виходить з традицій пізнього Шевченка.

Олекса Стефанович далеко ніжніший, інтимніший, його архаїзація витриманіша, він не так охоче оперує різкими стилістичними контрастами. Навіть тема Божого гніву, тема апокаліптична, якій він приділяє багато уваги (Цикл “Кінецьсвітне”), звучить у нього радше як пересторога люблячого, ніж як вияв громового гніву над Сінаєм. Його джерелом є радше народна пісня, колядка, шедрівка, навіть лірично-ніжга коліскова, ніж складна амальгама стилю гнівного Шевченка.

Поезія Михайла Ореста менше зв'язана з українськими джерелами. Вона виросла головне під впливом німецького символізму з нотками “schöne Seele” в ньому. Поет схильний не так протестувати проти світового зла, як утекти від нього, і його справжніми друзями виступають не люди, а лісові дерева, що для кожного з них він знаходить особливі слова. Вирівняна формально, його лірика наскрізь етерична, понадземна, і погану послугу роблять йому ті порадики, що штовхають його до духово-чужого йому неоклясицизму. При таких спробах поет пролукує вимучені, засушені, далекі від його ества віршилища, розтягнені, риторичні й бідні думкою.

Несподіваний нахил до афористично-філософської лірики виявив Євген Маланюк (“Камінь” — збірка “МУР”, 1, “Осінь весна” — “Арка” 1947, 6). Від властивих йому давніше історіософічно-патетичних філіпик деклятивістичного характеру він удається тепер до прозорої відстороненості рилькеанства, до стислої сентенційності гномічної лірики. Він може єдиний з сучасних наших поетів-філософів, у кого в центрі світу лишається людина і може навіть Я самого поета, який не чекає ані страшною кари світові в Страшному суді, ані приходу світлого Граля, рятівника світу і чистих душ у світі.

Велике багатство виявляє сучасна українська поезія, з стильового погляду розглядана. Поезія патетичної деклямації представлена творами Святослава Гордицького (збірка “Огнем і смерчем”), Івана Багряного (збірка “Золотий бумеранг”), Леоніда Полтави (збірки “За мурами Берліну”, “Жовті каруселі”), тільки ця деклямативність у Багряного вбирає в себе окремі елементи пісенності, а в Полтави то говірної мови з іронічними пуантами, то романсу. Для творчості Оксани Лятуринської, Олекси Веретенченка і Леоніда Лимана далеко більше властиве навіяння магією віршової музики, магією ритму. Лятуринська любить стилізацію наших старих поетичних джерел, Веретенченко ближчий до ритміки народної пісні, хоч вона в нього завжди тільки ледве вгадується крізь ритми класичної системи віршування, — і в цьому індивідуальна принада його вірша. Лиман залюбки використовує недоговореність, обрив інтонації, згасання віршової мелодії. Коли повернутися до згаданих ще перед цим поетів, то вони теж радше належать до деклямативної школи вірша: доведеної до останнього ступеня напруженості, на межі то з криком, то з фальцетом в Осьмачки; патетично-промовницької, а подеколи говірної ліричної в Барки; ораторсько-повчальної в Маланюка. Але твори Стефановича і Ореста стоять уже на межі між деклямативно-говірним напрямом і музично-магійним.

Властивий прозі спад орнаментальності позначився виразно і на українській поезії. За винятком Вадима Лесича, не можна назвати жадного поета, який кохався б тепер у візерунках слова, взятого як самоціль, заради його,

цього слова, аромату і ваги. Характеристичне однак також і спадання в поезії протилежного нахилу — нахилу до пластичності, до малювання словами, до посиленої предметовості в поезії, такої властивої зокрема неоклясицизмові. Якщо не брати явно епігонські поеми Леоніда Мосендза “Канітферштан” і особливо “Волинський рік”, то можна тільки в двох поетів спостерегти нахил до такої манери: в Яра Славутича і в Богдана Кравцева. Ярові Славутичеві ця манера, скільки можна судити, властива органічно. Після учнівської збірки “Співає колос” він опанував цю манеру в збірці “Гомін віків”. Далі він зробив спробу прозбути цієї манери, перейшовши на романтичні балади (в збірці “Правдоносці”), але це йому не вдалося, і в новій збірці “Спрага”, поскільки він не дає чисто словесних орнаментальних екзерсисів, він повертається до своєї старої манери. Богдан Кравців (збірка “Кораблі”) виробив собі цю манеру, мабуть, не без впливу Максима Рильського, але він у ній незмірно послідовніший від свого ймовірного вчителя.

Для обох оце названих поетів типово, що вони відчують деяку неповноцінність неоклясицистичної манери, і тому вони обоє намагаються її надмірну, так би мовити, інтернаціональність чи хоч “інтеревропейськість” надолужити підкреслено національною тематикою: портрети козаків і т. п. в Яра Славутича, “фольклорні” сонети в Богдана Кравцева. Останні зокрема дуже цікаві тим, що поет тут не обмежується на тематичному матеріалі українського походження, а намагається поєднати сонетну форму і пластичність зображення з елементами фольклорного стилю, елементами народної пісні, яка, як відомо, наставлена радше музично-магією, ніж пластично. Ці перші спроби, поки що експериментального характеру, можуть привести до дуже цікавих наслідків.

Це шукання національного в поезії в Славутича і Кравцева не випадкове. Майже для всієї української поезії на еміграції, за винятком може одного-двох поетів, характеристичне звернення до національних джерел. Одні сягають у літопис (Лятуринська), інші до святого писма в його церковнослов'янському одязі (Стефанович, Барка), треті до архаїчного фольклору (Лятуринська, Барка, Кравців, почасти Славутич), четверті — до новішого фольклору (Багряний, Веретенченко, Черінь), майже всіх вабить Шевченко, який справді зумів увібрати в свою поезію колосальну широчину українських традиційно-поетичних джерел і дати їм нову, перед тим нечувану синтезу. Треба підкреслити однак, що це аж ніяк не означає повернення до традиційного для Шевченкових епігонів романсового переспівування найходовіших народно-пісенних формул. Ні, повернення до джерел відбувається на основі високих технічних здобутків як Шевченкової поезії, так і нашої поезії європеїзаторського етапу (символізм, акмеїзм, футуризм, неоклясицизм). Тому це означає не повторення минулого і не спрощення, а дальше піднесення, нове озброєння української поезії. Уміти бути своєрідним і водночас стояти на рівні доби, — це в наші часи не таке легке завдання. Коли наша проза наближається до такого стану, то про найвищі осяги нашої поезії ми можемо сказати, що вони цього вже дійшли.

Наш короткий перегляд закінчено. Коли зважити, що йде про працю якихось чотирьох років і при тому про працю в до краю несприятливих умовах особистої небезпеки, матеріальної незабезпеченості і антилюдяного скупчення по таборах, то здобутками можна справді пишатися. Але зрештою читачеві, своєму чи чужому, байдуже до умов, в яких творив письменник, він оцінює самі результати його твор-

чості. Коли застосувати такі критерії, — то все таки й тоді не доведеться червоніти за осягнене. З повним почуттям відповідальності можна сказати, що наша література дала нашому суспільству незмірно більше, ніж від суспільства дістала.

Особливо наочно це тепер. Українська еміграційна література не посідає жадного солідного видавництва і жадного сталого і значного літературного журналу, провадженого літературно кваліфікованим і безстороннім редактором. Після років цілковитого мовчання почали час від часу виходити в світ книжки сучасних авторів. Серед них є визначні появи, як от “Сад Гетсиманський” Івана Багряного, “Рай” Барки, “Дім вічності” і “Чорна долина” Олекси Веретенченка, четвертий том “Дітей чумацького шляху” і “Мана” Докії Гуменної, “Ліричний зошит” Вадима Лесича, “Влада” Євгена Маланюка, “Плян до двору” і “Китиці часу” Тодося Осьмачки, “Злат-жолудь” Олекси Сацюка, “Вибране” Олександра Смотрича та ін. Однак всі ці книжки з'являються з великими труднощами, більш або менш випадково, з'являються як поодинокі появи, а не як ланки цілісного процесу. Власне літературного процесу, як такого, досі не відновлено, і це — найбільше лихо. Але поза тим — і через це — і тепер низка творів, вартих видання, безнадійно чекає наголи побачити світ. Для прикладу згадати з дуже багатьох речей, що переховуються в письменницьких портфелях, роман Докії Гуменної “Зруйноване гніздо”, збірку оповідань В. Домонтовича, “Попіл імперій” Юрія Клена і його ж збірку оповідань, збірку поезій і “Повість про Хаюків” Леоніда Лимана, збірку поезій Наталі Лівинької - Холодної, збірку поезій і перекладів Оксани Лятуринської, збірку поезій Євгена Маланюка “Серпень”, повість Степана Риндика “Пшениця”, збірку поезій Олекси Стефановича “Стефанос. 2”, другу частину повісті “Чорноморці” Василя Чапленка і багато, багато іншого.

У краях нового поселення перспективи письменників безрадніші, ніж навіть інтелігентів іншого фаху. Коли мала чия скульптор, чи музикант можуть обслуговувати чужу аудиторію, коли науковець може стати до праці в чужих навчальних і наукових закладах, то для письменника, чия творчість до глибини зв'язана з мовою, перехід на чужу аудиторію майже неможливий. Питання це варт спеціальної уваги. Якщо ми не хочемо зліквідувати остаточно українську літературу, здійснюючи тим давню мрію большевиків і інших російських урядів, то ми повинні знайти засоби організації письменників у нових обставинах.

У цьому світлі набуває особливого значення між іншим (хоч це не може бути головним засобом і заходом) налагодження справи перекладів творів українських письменників на чужі мови і зв'язку їх з чужинцями-колегами. Перша справа досі не могла бути поставлена, бо немає на це адекватного фінансування. Що другого, то тут зроблено жалюгідно мало, майже нічого, і це великою мірою провиня наших громадських організацій і письменників насамперед.

Зроблено так мало, що все можна перелічити в одній фразі. МУР взявся був організувати зустріч українських письменників з письменниками інших народів, що перебували у Німеччині. Зустріч була призначена на 6 жовтня 1946 р. в Байройті. Вона не відбулася через те, що особа в ЦПУЕ, яка мала повідомити чужих письменників, занедбала це своє завдання. Прибули тільки білоруські письменники. Приготовану для цієї зустрічі доповідь про українську літературу Юрій Косач згодом видав німецькою мовою під назвою “Ukrainische Literatur der Gegenwart”. Попри те, що в ній є багато спір-

Юрій Тис

PRO PATRIAE LIBERTATE

(Історія Українського Війська, вид. І. Тиктора, Вінніпег, 1953).

Перед нами велика книга, совісна збірна праця наших сучасних істориків. Видавець І. Тиктор вивінував цей твір якнайкраще: великий формат, мистецьке оформлення Мирона Левицького, 832 сторінки друку, сотні добірних ілюстрацій, фотографій, карт і плянів. Книга складається з двох частин. Перша, що охоплює історію війська від княжих часів по визвольні змагання, це передрук видання І. У. В., яке появилось у Львові 1936 р. заходом І. Тиктора. Автори: І. Крип'якевич, О. Думін, З. Стефанів. Друга — це воєнні події й історія українських військ у час другої світової війни і суміжних років. Тут знаходимо історію Карпатської Січі, УВО, ОУН, І. Української Дивізії УНА, УПА. Автори: Мирон Левицький, С. Росоха, М. Капустянський, Л. Шанковський.

УКРАЇНСКА ЕМІГРАЦІЙНА ЛІТЕРАТУРА (Закінчення з 9-ої стор.)

ного і хибного, свою корисну службу ця брошура справила.

З публікацій чужими мовами видали своїм коштом або коштом українських підприємців німецькою мовою переклад свого оповідання “Sechs Leuchter und der siebente der Mond” Ігор Костецький, а переклади з Яра Славутича “Spiegel und Erneuerung” і з різних поетів “Gelb und Blau” В. Державин. Треба сказати одначе, що видання поза чужинецькими виданнями майже не досягають мети. Вони не потрапляють у мережу кольпортажу даної країни, не пробивають дороги до критичних органів, а якщо кудись і потрапляють, то зустрічаються там з недовір'ям, як усяке самовидання.

З книжок, що вийшли чужими мовами в чужих таки видавництвах, нам відомі тільки дві: статті Юрія Шереха про проблеми театру “Ein neues Theater?” і роман Володимира Винниченка “Nouveau Commandement”. Підсумок, що й казати, більше, ніж сумний. Одним із найважливіших завдань літературного життя в дальшому лишається, поруч організації поважного українського журналу і книжкового видавництва, організація перекладів на чужі мови і влаштування їх у чужих видавництвах.

Наш короткий огляд літературного життя української еміграції в перші повоєнні роки випадає закінчити згадкою тих письменників, кого ми в ці роки втратили, — великою мірою в наслідок нашого недостатнього ними піклування, недостатньої до них уваги, байдужості, невміння або й небажання створити для них умови людського життя і творчості. Це: Юрій Клен (30. X. 1947); Катря Гриневичева (26. XII. 1947); Леонід Мосендз (13. X. 1948); Андрій Гарасевич (24. VII. 1947); В. Домонтович (18. IV. 1948). Їхні заслуги перед українською літературою покищо лишаються неоцінені, їхні твори не зібрані і не видані повністю, зберігаються часто в одному примірнику по різних архівних збірках, приречені поділяти всі примхи долі, що їх мають зазнати ці збірні. Адже втрачено вже по війні єдиний примірник недрукованих драм Миколи Куліша! Чи не станеться так само і з тими, кого ми втратили вже на еміграції, хто “між нами жив”?

Але доля мертвих письменників у нас не відрізняється істотно від долі живих.

Мюнхен, жовтень 1949 —
Кембрідж, грудень 1953.

Як видно зі змісту і викладу цієї великої військово-історичної праці, наміром видавця було дати українському громадянству популярну історію нашого війська, від найдавніших часів до сьогодні. Книгу розраховано на масового читача, і з неї може скористати кожний, навіть без історичної підготовки. Таке рішення видавця цілком слушне. У нас проявилось досі дуже мало дійсно фахових військово-історичних праць, а наявність самих істориків у цій ділянці не переходить числа кількох. Кожна дисципліна, а з тим і військово-історична, вимагає підготовленого ґрунту, на якому одинокі може вирости плеяда любителів, дослідників і наукових сил військознавства. Без широкого зацікавлення військовими справами, власне, без популярних видань на належному рівні, врешті, без військовиків високої кляси, — розвій цієї дисципліни є неможливий. Тому І. У. В. належить оцінити, як чин доцільний і, віримо, багатий на наслідки.

Так, визначивши піонерський характер цього твору, не можна погодитися з думками деяких рецензентів, які ставлять до цього твору сувору наукову вимогу. Все таки відгуки на появу ІУВ є корисні, бо вони позбавляють виміну думок у ділянці військознавства та уточнюють не дуже то вироблені критерії цієї дисципліни.

Та не в тій площині хочеться поговорити з читачем про Історію Українського Війська. Хочемо звернути увагу на те, як кожна сторінка твору навіває на нас атмосферу своїх часів, збагачує нас знанням подій, сповняє любов'ю до безіменних сотень і до визначних історичних полководців.

Середньовіччя. В нашій уяві стоїть воно перед нами, статичне, темне і жорстоке. А все ж, такий погляд виробили собі ми тільки на підставі недостатніх осудів минулого століття, і згідно з нинішнім станом науки, він неправильний і кривлячий. Адже ці віки відзначалися своєю рідною культурою, іншою як сучасна, але в духовому аспекті не гіршою, як наша. Це бачимо на кожній сторінці ІУВ. Коли ж іде про нашу минувшину тих часів, то перед нами стоїть потужна держава з військовими, культурними і господарськими зв'язками з іншими державами світу, з обома центрами тодішньої культури — Візантією і Римом, а далі з Францією, Італією, Угорщиною, німецькими і скандинавськими країнами.

В нашій свідомості існує це наше середньовіччя в рисах літер, що їх вивів на пергамені самотній монах, в мініатюрах псалтирів і літописів, у їхній червіні і золоті, в рисунках дивних без перспективи і звичайної нам пропорції предметів і осіб. Відчуваємо пульс боротьби, ритм розквіту й упадку державного життя. Це часи, в яких живуть ще поганські племена, і їхні дівчата, завітчані вінками, служать старовинним богам. Цей конгломерат уступаючого поганства з християнством так виразно виведений у “Слові о Полку Ігоря”. Своєю вимовою дають для нас і тогочасні імена: Ждан, Добриня, Буйтур, Богута, Аскольд, Ярополк. Переживаємо з ними їхнє тверде, лицарське життя, їхні бойові труди, бачимо лицарські турніри закованих у залізо воїнів. Твір, що видав його І. Тиктор, наблизив до нас ті мало відомі й давно прогомонілі віки описами боїв, ілюстраціями літописів і фрагментами битв.

В тих далеких часах війни і бої, рани і

смерть люди не брали так трагічно, як сьогодні. Вони знали, що всі події мають свою мету і свій зміст, а війни були тільки дочасними проблемами. Цьогосвітне лихоліття не захитувало віруючих і не відвертало їхнього зору від справ вічних, від наближення до Бога. Такий християнський світогляд глибоко закорінився в українській людині і дав їй сили перейти через поразки і нещастя впродовж історії, аж по нинішні дні нової атомової епохи.

Інакшими були поганські впливи: там майбутнє виростало перед очима в темних фарбах. Не дарма ж віки чергувалися: золотий, срібний, залізний... В тому світогляді люди будують і нищать, гинуть за справи, що для наступних генерацій є вже пустим звуком, а час покриває все патиною забуття. Виразно бачимо це в “Слові о Полку Ігоря”. Там, де живе ще Обида і Желя і тмутороканський бовван, там існують хоробрі русичі, але “часи ні до чого” і “стогнати руській землі, часи пригадавши давні”. Тенденція кращого вчора, гіршого сьогодні. В місцях, де переважає християнський світогляд, там “радість і веселість і готовість за Христа боротися”, а в майбутньому “славі тій не згинуть ніколи”.

Такі думки насуваються, коли читаємо Історію Українського Війська. Далекі постаті і події стають нам рідними, і ми зауважуємо, що історія це не є щось цілком реальне, але й не є абстрактне. Не повна дійсність і не повна уява. Це золота середина поміж обома її крайностями, характеристична в світогляді українця. В реалітетах історичних подій-воєн, що часто проходили в нас гранню бути — не бути, ми навантажені нематеріалістичними вартостями вірою і міццю духа, перетривали небезпеки і трагедії народу. І так до сьогодні.

Козацькі часи. Куди ближчі вони нам, і як добре, здається, знаємо ми цих воїнів і полководців славного війська запорозького. Читаючи про їхні баталії, ввижаються нам ідучі дими боїв, і меткі чардаки у налеті на турків, і Дикі Поля з татарськими загонами, і полки Хмельницького чи Мазепи. Вони були “оздоба отчизни”, їхньої “любої матки України”, військо, що створило свою державу і боронило її проти ляхів і Москви, військо з особливою дисципліною, але з дружнім привітом:

— Здорові були, панове молодці!

— Здоров був, батьку!

Як добре знаний нам рубашний гумор, а з ним і поторда до життя, коли йде про справу, оних отаманів і полководців, що їх імена знову відтворюють атмосферу тих віків: Кривонос, Ганджа, Півторакожуха, Солтан. А побічних шляхетний лицар Михайло Кричевський і “івчений” у фортифікаційних ученнях князя Гайриха Оранського — Мороз-Мрозовицький. Їхнім гаслом було: pro patriae libertate.

Це були люди, що любили бойові труди і небезпечне життя. І знову оцей український світогляд: пошана і почитання минулих героїв “предків славних”, і гордість за власні воєнні чини (“Ці землі взяв я власною шаблею мою”) і віра в майбутнє, бо ж “за віру прадіду і за отчизну милу” йшли в бій.

Двадцять століття. Після Великої Руїни і довголітньої служби чужим, бойовий вербей 1914 року покликав до боротьби перші українські легіони “Contra spem spero” Лесі Українки знайшло своє здійснення у великому зри-

(Закінчення на 11-й стор.)

Зустріч мистців США і Канади

(Від нашого кореспондента)

Думку зустрічі українських мистців, які проживають у США і Канаді здійснив Комітет (А. Курдидик, У. Самчук, М. Бажанський, Н. Ріпський та інші члени літ. мистецьких клубів в США і Канаді) в дні 3, 4 і 5 липня 1954 року в Торонто.

Ідея дуже добра, хоч не нова, бо подібні зустрічі відбуваються на канадійській землі від часу, як почала напливати нова еміграція. Пояснити це можна бажанням зустріти знайомих чи рідних, які живуть у Канаді, бо мешканці США можуть без перешкод їздити до Канади, тоді як з Канади можуть їздити до США тільки громадяни Канади, або ті, що мають спеціальні перепустки, які дуже важко дістати.

Дотеперішні зустрічі мали відпустово-ярмарковий характер (коли порівняти їх з наші-

ми "домашніми" відпустами, чи ярмарками. З'їхався народ, вислухав полевої Богослужби. Зустрівся зі знайомими, з'їв старокраєвих голубців, або американських "гад-догів", послухав (або й ні) промов, деклярацій, хорів, подивився на безсмертного гопака, чи козачка, облегшив трохи кишеню і повертає до місця свого нового поселення.

Остання зустріч мистців мала інший характер. Це була культурна імпреза, яка мала на меті показати зібраній громаді наших мистців і їхній духовний доробок. Першого дня, в суботу, було відкриття виставки (малярство, графіка і скульптура). Виставка робила гарне враження, було 166 експонатів, у цьому числі багато нових імен мистців. Шкода тільки, що скульптура була слабо заступлена.

В неділю, на великий, гарний повиставовий площі була властива зустріч. На естраді грала канадійська духовна оркестра, а народ "від Кавказу поза Сян" сходився, чи з'їздився з усіх кінців США і Канади. Віталися, балакали, ділилися своїми вістками про "старий край", словом, був рух і життя.

По відкритті, коротких промовах і привітах почався концерт зі сольспівами, інструментальними точками, балетом і гумористичним монологом, який заступив невідкличні у нас деклямації. Перед нашими очима продефілювали за чергою наші визначні мистці, числом 18. Були тут "старі" знайомі, як Максимович, Христя Колесса, Голинський, Тисяк, Дарія Каранович, Йосип Гіряк, були молодші, як Мінський, Зайферт, Цісик, Стефа Федчук, Ярошевич, Люба Левіцька, Гошуляк, Вероніка Максимович, Н. Носенко, балерина Рома Прийма і наймолодший з мистецької братії Ромчик Рудницький "чудо-дитина", не з реклами, а дійсно геніальний хлопець-піаніст. (Грав: Скарлатті — Кап-

ріцію, Де Фалья — Танок вогню і власну прелюдію. (Шкода лише, що виконавці не дали більше нових, сучасних творів. Більш доцільним було б оформити виступи наших мистців у дійсний концерт в замкнутому приміщенні, у концерт, якого слухають ті, що цього бажають, хочуть і вміють слухати, а не як "тло" для зустрічі, для якої можна було дати виступ духовної оркестри та кількох хорів. У нас мистецькі концерти "під голим небом" покищо не мають за собою ніякої традиції (як, наприклад, у німців) і наша публіка трактує їх як щось подібне до "фестину". А коли взяти ще під увагу, що на зустріч з'їхалося коло 13.000 народу, то не можна дивуватися, що всі точки програми супроводив веселий сміх і крик дітей та голосні розмови старших, які з утіхою віталися зі своїми давно небаченими друзями та знайомими. Тому то ті, що хотіли слухати концерт, вийшли покривдженими. Та це була перша спроба, на якій і самі аранжери дечого навчилися, і наступним разом, при новій зустрічі мистців, буде краще.

В понеділок була сесія мистців з доповідями: д-ра Витвицького про сучасний стан українського музичного мистецтва (головно, під сонцем сталінського неба), доповідь дуже цікава, хоч усіх проблем він не порушив. Дальші доповіді були: про театральне мистецтво (В Ревуцький), про пресу (Кедрин - Рудницький), про образотворче мистецтво (Д. Горнякевич). Під кінець сесії відчитано численні привіти та схвалено і підписано деклярацію мистців з вітального світу.

Цього дня увечері відбувся ще "гранд бал", що закінчив цю дуже вдалу імпрезу, учасники якої роз'їхались додому підбадьорені та скріплені на душі.

пй

Успіхи Іри Маланюк

Як відомо, наша співачка Іра Маланюк почала свою мистецьку кар'єру у Швейцарії, в Цюриху, де вона співала в опері повних 5 років. З того приводу швейцарський мистецький світ уважає нашу артистку за "свою". У зв'язку із останніми успіхами нашої артистки, цюріхська газета "Тагес Анцайгер" з 10. березня ц. р. у відділі "З музичного світу" пише: Артистка Іра Маланюк, незабутня з років її праці в цюріхському оперному театрі, після її останніх успішних гостинних виступів у Ліссабоні і Неаполі, була заангажована до мілянської опери Ля Скаля, і в найближчому місяці буде там співати в ряді вистав".

Але ми трохи випередили факти. А вони такі:

Скоро після її виступів у Лондоні, Іра Маланюк виїхала на виступи до Неаполі, куди вже давніше вона була запрошена і співала там у королівській Сан Карльо опері від кінця грудня 1953 до половини січня 1954. Музична публіка Неаполі її добре знає й цінить, і її цьогорічні виступи в опері "Трістан і Ізольда" Вагнера в ролі Брангені були її дальшими поважними успіхами на тамошньому терені, а неаполітанська преса вмістила ряд прихильних і похвальних рецензій на її виступи.

Після її виступів в Італії, наша артистка повернулася до Німеччини і у Радіо Баден - Баден награла на платівки арії з опери Белі Бартока "Герцог Бляубартс Бург". Згадана опера

є модерною оперою і належить до тяжких у виконанні, тимто факт запрошення нашої артистки до награвання тих арій свідчить найкраще про високу класу її співу.

Закінчивши награвання згаданих платівок, наша артистка скоро після цього виїхала до Португалії, куди її запрошено співати у королівському театрі в Ліссабоні. Виступала вона там у двох вагнерівських операх "Трістан і Ізольда" і "Майстерзінгер", у ролях Брангені і Магдаліни. Виступи її пройшли з великим успіхом, ліссабонська преса помістила про них дуже прихильні оцінки, м. ін. газета "Діаріо де Нотіціас" з 19. 2. 1954 писала, що виступ артистки у "Трістані і Ізольді" підніс на високий рівень лілу виставу тої опери.

Коли Іра Маланюк виїжджала з Ліссабона, одержала контракт на виступи у славному мілянському оперному театрі "Ля Скаля". Її запрошено туди співати знов у вагнерівській опері "Геттердеммерунг", у ролі Вальтрауте. Виступ співачки у прем'єрі цієї опери в Ля Скалі пройшов з повним успіхом. Поміж прихильними рецензіями на її виступи слід згадати рецензію в газеті "Міляно Сера" з 9-10 березня 1954. У висліді її виступів у виставах цієї опери, театр Ля Скаля заангажував артистку на виступи в місяцях квітні і травні ц. р. Вона виступала в ролі Ольги в опері "Євгеній Онегін" Чайковського, співала в італійській мові.

п

На останніх повоєнних роках уривається Історія Українського Війська. Це вже наші теперішні дні. Залишається віра в те, що наступне воєнне зусилля закінчить остаточно добу поневолення українського народу.

Віки, що проходимо сторінками Історії Українського Війська, це геройський шлях народу і доля Незнаної Землі "Terra incognita", як звали її давніше. Це земля, що її ймення не їснувало на старих мапах, яку відкривали подорожники і описували з подивом. Ця українська земля ще тепер у політичних комбінаціях імперій нашого глобу є незнаною землею. Але вже стала Україна полем великої напруги і апостолом національної ідеї, бороненої спільною поставою народу в змаганнях

Книжки та журнали

П. Ковалів. Українська Мова та її становище серед інших слов'янських мов. Накладом Т-ва “Рідна Школа” ім. М. Шашкевича. Вінніпег, 1954. стор. 1-50.

Під таким заголовком в серії “Славістика” — праць Інституту Слов'янознавства Української Вільної Академії Наук за редакцією Яр. Рудницького, нещодавно вийшла в світ нова праця нашого відомого мовознавця проф. П. Ковалева. В цій стисло-науковій праці, на підставі філологічної аналізи та детального огляду праць відомих славістів, проф. П. Ковалів переконливо доводить, що українська мова від найдавніших часів займала належне, окреме для неї місце в родині інших слов'янських мов.

На особливу увагу в обговорюваній праці проф. П. Ковалева заслуговує розгляд теорії російського славіста А. Шахматова про “спільно-руську одність”. Шахматов доводив, що спільно слов'янська родина мов виділила з себе єдину мову східно-слов'янську, що пізніше дістала назву “спільно-руської” і що сучасні східно-слов'янські мови розвинулися вже з цієї східно-слов'янської прамови, а не безпосередньо з прамови спільнослов'янської” (ст. 20).

Цією теорією Шахматов відбирає право котрій-будь зі східнослов'янських мов — російській, українській та білоруській стати нарівні з іншими слов'янськими мовами — польською, чеською, слованською, лужицькою, болгарською, сербо-хорватською, словінською, — не інакше, як лише в триєдиному поєднанні в т. зв. “спільноруській прамові”. Шахматов намагався довести, що “єдине руське плем'я” в 9. столітті розпалося на три племенні групи: південну, північну і східну; і хоч вони зберігали територіальний зв'язок між собою, та все ж жили у відокремленому колі економічних інтересів, примикаючи до трьох різних культурних світів (ст. 21).

Теорія Шахматова про “спільноруську прамову” зустрінулася з рішучим запереченням та науковою критикою збоку таких авторитетів — славістів, як Міклошич, Ягіч, Мейє та українських славістів, як проф. Тимченко, проф. Смаль-Стоцький та інші.

Проф. Тимченко назвав цю теорію Шахматова “мовним мітом та фікцією”, а проф. Смаль-Стоцький, відкинувши групову теорію (Шляйхера) для слов'янських мов взагалі, а тим самим і спільну всім східнослов'янським племенам прамову, твердить, що в праслов'янську добу не було жодних ізольованих груп. (ст. 26-27).

Для підкреслення ще більшої необгрунтованості теорії Шахматова, проф. Ковалів в своїй праці докладно розглядає також міркування білоруських вчених (кривічів) проф. Янка Станкевича та Давидовича - Городзенського, які переконливо доводять, що й білоруська мова також має своє окреме місце в родині інших слов'янських мов і була цілком незалежна від будь-яких проміжних стадій в її розвитку (ст. 29). Доводи вищезгаданих білоруських вчених також у великій мірі послаблюють теорію “спільноруської прамови” — Шахматова. “Можемо в кінці ствердити, — каже проф. Ковалів, — що всі слов'янські народи мають свою по-надтисячлітню історію, кожний має свою історичну традицію, кожний витворив собі свою питоменну йому національну культуру, отже і свою окрему мову. Між цими мовами зберігається ще деяка, так би мовити, сестерна близькість, що нагадує про колишню праслов'янську одність” (ст. 44).

Ці міркування Шановного Автора нам, українцям, треба добре згадати та постійно керуватись, бо ще й тепер деякі російські кола на еміграції всіма силами намагаються нашу мову знецінити, права її звизити та звести лише до ролі звичайного “малоруського наріччя” єдиної російської мови.

Закінчуючи цю коротеньку бібліографічну замітку, вказаним буде висловити належне признання і вдячність проф. П. Ковалеву та Інституту Слов'янознавства УВАН в Канаді за опублікування цієї цінної і актуальної праці, що в першу чергу мала на меті вказати читачам на рівноправне місце нашої мови в родині інших слов'янських мов, а тим самим піднести її значення, як також подекуди і впровадити ширші кола нашого загалу в сферу науково-філологічних зацікавлень.

Як довідуємось з преси, проф. П. Ковалів виготовив до друку нову, більшу наукову працю п. н. “Проблеми формування української мови”. Сподіваємось, що знайдуться ширі меценати української науки і допоможуть Шановному Автору видати й цю потрібну і важливу для нас працю.

о. С. Гаюк

“УКРАЇНА — ЗЕМЛЯ МОЇХ БАТЬКІВ”

Мабуть не помилимося, коли скажемо, що це друга книжка про землезнання України, доступна українській дитині. Перша — є цінне видання проф. В. Кубійовича, а оця мала книжечка, популярно викладена, належить перу вже Покійного Ю. Сірого.

Серед повені шкільних та позашкільних історій та географій, тільки невелику кількість їх можна було дати в руки дитині та ще й до того українській дитині, що виросла під чужою займанщиною. Леякі ж бо підручники того роду являлися або сухими, або застарілими перекладами польських, московських чи яких ще там праць, або безкритично складеними, в яких траплялися ляпсуси, на взірць: “під Литвою

українцям жилося добре...”

Проте на рідних землях дитина могла без більшої шкоди для свого національного здоров'я стравити й такий “виховний” харч. Її виховувала природа, батьки, оточення, пам'ятки минулого. Дитина ж, приречена рости й жити в далеких краях, серед чужих людей, часто без батьків, потребує багатої, а передусім абсолютно правдивої книжки.

Книжка Ю. Сірого не вимагає ніяких поправок і мабуть ніколи не застаріється. Українська дитина, читаючи цю книжку, не тільки запам'ятає, який то гарний, великий, багатолюдний край — Україна. Не тільки довідається, скільки в ній рік, морів та гір, які багатства в надрах її землі. Дитина зможе порівняти здорове й гарне підсоння України з іншими підсоннями. І коли уважно вчитатися в рядки цієї книжки, може, позбудеться почуття приниження, такого частого на місцях нового поселення. Ми ж не завжди були бідні. Наша земля може прогудувати й усіх тих гордовитих американців, німців чи англійців, і кого ще б могла вона прогудувати!

А як дитина ще й пригадується над прочитаними рядками, то, напевне, прийде до причини скитання й недостатків. І згадає, хто забуватиме ніколи, хто позбавив нас рідної хати на нашій чарівній землі.

Книжка прегарно ілюстрована поезіями та поетичною прозою наших письменників про степ, Полісся, Карпати, та чіткими, дуже гарно підібраними фоторепродукціями.

Бездоганне графічне оформлення П. Холдного і образна мова книжки доповнюють цей культурний і з любов'ю написаний твір нашого видатного й заслуженого дитячого автора.

Велике спасибі йому за цю прекрасну книжку!

О. К.

ОВИД
HORIZON

Видає і редагує Микола Денисюк.

Літературно-мовний редактор А. Калиновський
Статті, підписані повним іменем або ініціалами, не обов'язково висловлюють думку Редакції.

Адреса Видавництва:

MYKOLA DENYSIUK

Curapaligüe 790

Buenos Aires — Rep. Argentina

Адреса нашого Видавництва у США:

Publisher Mykola Denysiuk

G. P. O. Box 1476

New York 1, N. Y. — U S A.

Умови передплати на 1954 р.

Полаємо ціну за п. число, пів- і річну передплату.	
Аргентина — арг. пез.	2.00 10.— 20.—
Англія і Австралія — шил.	1/8 8.— 15.—
Бразилія — круз.	4.— 20.— 40.—
Чилі — чіл. пез.	8.— 50.— 100.—
Німеччина — ДМ.	0.50 3.— 5.—
Франція — фр. фр.	30.— 160.— 300.—
США і Канада — дол.	0.20 1.— 2.—
Інші країни рівн. дол.	0.20 1.— 2.—

Subscripción:

Semestral \$ 10.— Annual \$ 20.—

Título de Propiedad Intelectual 339.852

Argentino Correo Sucursal 6 (Flores)	FRANQUEO PAGADO Concesión N° 4489	
	TARIFA REDUCIDA Concesión N° 4155	

НОВИНА!

НОВИНА!

Вже появилoся

сьоме число Літературної Бібліотеки

ВОЛОДИМИР КРИМСЬКИЙ

Е Т А П

НОВЕЛІ

Вогонь на морі — Провина — Втеча —
Шляхи прямують на схід — Мертві сві-
танки — Шукачі запрошеного щастя

Двобарвна обкладинка роботи

Б. Крюкова

Видавництво Миколи Денисюка

Ціна 8.— арг. п.

Кошти пересилки платить Видавництво.
Замовлення виконуємо зворотною поштою
Замовлення і готівку слати на адресу:

Editorial Mykola Denysiuk

c. Curapaligüe 790

Buenos Aires — Rep. Argentina